

**POJEDNÁNÍ
O
METAPSYCHICE**

*Metody a výsledky vědeckého výzkumu
parapsychologických jevů*

CHARLES RICHEL

POJEDNÁNÍ O METAPSYCHICE

*Metody a výsledky vědeckého výzkumu
parapsychologických jevů*

CHARLES RICHEL

profesor Pařížské univerzity,
člen Akademie,
nositel Nobelovy ceny za fyziologii

Volvox Globator

POJEDNÁNÍ O METAPSYCHICE

Metody a výsledky vědeckého výzkumu parapsychologických jevů

CHARLES RICHEL

profesor Pařížské univerzity, člen Akademie, nositel Nobelovy ceny
za fyziologii

TRAITÉ DE MÉTAPSYCHIQUE

přeložil Jiří Kult

Copyright © Charles Richet, Paris, 1923

Translation © Jiří Kult, 2005

ISBN 978-80-7511-039-8

Z francouzského originálu *Traité de Métapsychique*,
vydaného nakladatelstvím Artha Production, Brusel, 1994,
za použití druhého přepracovaného vydání nakladatelství Librairie Félix

Alcan, Paříž, 1923 přeložil Jiří Kult

Odpovědná redaktorka Kateřina Rubášová

Obálka Karel Horák

e-kniha purehtml.cz

Vydalo nakladatelství a vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Štítného 17, 130 00 Praha 3 www.volvox.cz

jako 676. publikaci

Adresa knihkupectví

VOLVOX GLOBATOR: Štítného 16, Praha 3

Tento překlad věnuji památce své ženy Radušky, která mi vždy byla nesmírnou oporou při studiu paranormálních jevů i při mé překladatelské činnosti.

Poděkování překladatele

J'adresse tous mes remerciements à

Monsieur le Professeur Gabriel Richet
de l'Académie de Médecine de Paris
et

Monsieur le Docteur Hubert Larcher
de l'Institut Métapsychique International de Paris
d'avoir soutenu, avec bienveillance, mon intention de traduire cet
œuvre dans la langue tchèque,
(za laskavou podporu mého úmyslu přeložit toto dílo do českého jazyka

děkuji

MUDr. Jaroslavu Kaplovi
z Fakultní nemocnice v Hradci Králové
za nesmírně pečlivé přečtení rukopisu a podnětné připomínky
zejména k lékařské terminologii a za materiální pomoc,

děkuji

univ. prof. PhDr. Milanu Nakonečnému
za pečlivé přečtení rukopisu a za cenné připomínky a doporučení,

děkuji

Radkovi Smudovi

za podporu při práci na překladu,

děkuji
nakladatelství Volvox Globator za pečlivou přípravu a vydání této
knihy.

Jiří Kult

Předmluva k českému vydání

Myšlenka na vydání českého překladu „*Traité de métapsychique*“ (*Pojednání o metapsychice*) významného francouzského vědce, profesora na Pařížské lékařské fakultě a nositele Nobelovy ceny Charlese Richeta, se vynořila na začátku devadesátých let uplynulého století při diskusích s prezidentem Mezinárodního sdružení pro psychotroniku (International Association for Psychotronical Research) PhDr. Zdeňkem Rejdákem.

Jednou z nabízejících se možností bylo urychlené vydání překladu ve zkrácené podobě s vynecháním „nepodstatných“ částí. Tuto představu jsem však zcela opustil poté, co se na knižním trhu objevila podobně upravená vydání jiných knih, kde bylo zřejmé, jak původní autorovo dílo tímto násilným zásahem utrpělo. Byla narušena logika autorových úvah a zkrácená verze vyjadřovala spíš to co chtěl říci její tvůrce než autor díla. A potom, kdo si smí osobovat právo vnucovat čtenáři svůj vlastní názor na to, co je v původním díle nepodstatné? Samozřejmě, naše poznání se rychle vyvíjí, mnohá tvrzení se z dnešního pohledu ukáží jako méně důležitá, nepřesná nebo i překonaná. To ale nikomu nedává právo měnit autorovo dílo. Proto jsem pouze všude tam, kde mi to připadalo vhodné, doplnil text poznámkovým aparátem a ponechávám na čtenáři, aby si sám vytvořil svůj vlastní názor.

Po změně poměrů v naší zemi v r. 1989 se i u nás začala objevovat starší i novější parapsychologická literatura, za doby komunistické

totality nedostupná, a to ve mně vyvolalo jisté pochybnosti o smyslu českého vydání tohoto díla napsaného před sedmi desítkami let. Mou nejistotu posléze rozptýlilo několik skutečností.

V r. 1994 vyšlo „*Traité de métapsychique*“ ve třetím vydání, a to pro mne bylo důkazem, že je to dílo dosud nepřekonané, které má stále co říci současné odborné i laické veřejnosti. Ujistil mne o tom i Dr. Hubert Larcher, ředitel Mezinárodního metapsychického institutu v Paříži (l'Institut Métapsychique International) slovy, že i přes velký počet různých knižních titulů, které se objevily od doby vydání tohoto díla, zůstává „*Traité de métapsychique*“ i nadále základním dílem francouzské parapsychologie.

Především jsem si však uvědomil, jak významnou a všestrannou vědeckou osobností byl autor tohoto díla. Charles Richet byl lékařem, profesorem na Pařížské lékařské fakultě (Faculté de Médecine de Paris), členem Lékařské akademie (l'Académie de Médecine), Akademie přírodních věd (l'Académie des Sciences), vedoucím fyziologické laboratoře, autorem řady objevů v oboru medicíny a nositelem Nobelovy ceny za významný lékařský objev alergického působení škodlivin na živý organismus. Byl to tedy zkušený vědec a experimentátor, který spolupracoval s mnoha známými francouzskými i zahraničními přírodovědci, lékaři, psychology a jinými významnými osobnostmi. Byl to i humanistický filosof, spisovatel a osoba veřejně činná.

A to vše se výrazně projevilo na charakteru „*Traité de métapsychique*“. Je to dílo svým pojetím vědecké, nikoli spekulativní, založené především na experimentu a pozorování za podmínek až přehnaně přísných. Autor klade důraz na přesné zjištění faktů a ověření reality jevů, aniž by v této fázi výzkumu za každou cenu usiloval o vytváření hypotéz k jejich vysvětlení. Po stránce struktury, logického vyvozování důsledků ze zjištěných skutečností i z hlediska formulace myšlenek lze na dílo pohlížet jako na příkladně didaktické.

Rozhodl jsem se proto přeložit celé toto obsáhlé dílo včetně poznámek a bohatých odkazů na literaturu, a to s plným vědomím, že

tato literatura u nás není vždy snadno dostupná. Považoval jsem totiž za důležité ukázat, jak rozsáhlá byla literatura v tomto oboru už v době prvního vydání díla a z jakých konkrétních zdrojů autor vycházel.

Autorův vnuk a dědic, Prof. Gabriel Richet z Pařížské lékařské fakulty mi ochotně udělil souhlas k překladu díla a nabídl mi veškerou pomoc. Stejně tak Dr. Hubert Larcher s nevšední ochotou souhlasil s volným využitím jeho obsáhlé předmluvy pro třetí vydání z r. 1994, které připravoval, a především mi ke stejnému účelu poskytl texty všech oprav, změn a doplňků, které v tomto třetím vydání uplatnil. České vydání tak fakticky odpovídá třetímu francouzskému vydání z r. 1994.

Při překladu bylo nutné překonat určité potíže rázu terminologického. Charles Richet používal přesné názvy, které dokonce v některých případech sám navrhl, ale od doby vzniku díla zaznamenalo názvosloví jistý vývoj. Proto jeho přizpůsobení současné české terminologii, která navíc není zcela ustálená, nebylo vždy snadné. Autor však použité termíny přesně definoval, aby nedocházelo k nedorozumění. Pro zachování návaznosti na původní dílo a případně i na další literaturu té doby jsem v mnoha případech uvedl v závorce původní autorem použitý francouzský výraz s případnými vysvětlivkami.

Při překladu jsem se přiklonil především k terminologii podle díla Michele Curcia: *Parapsychologie od A do Z*, Talpress Praha, 1992. Samozřejmě jsem přihlédl i k dílu prof. M. Nakonečného: *Lexikon magie*, Ivo Železný, Praha 1995. A vzal jsem také v úvahu názvosloví, které používá PhDr. Z. Rejdák ve svých dílech, např. *Průvodce po psychotronice*, Gemma89, Praha 1991, *Perspektivy telepatie*, Eminent, Praha 1995 aj.

V českém překladu jsem ponechal ne zcela běžný termín **metapsychika** včetně jeho odvozenin, a to v prvé řadě z úcty k autorovi a jeho dílu. Charles Richet toto označení zavedl pro novou vědu s přesně vymezeným předmětem zkoumání a založenou na přesném experimentu a pozorování, aby ji tak jasně oddělil od

okultismu a některých jeho spekulativních přístupů. Metapsychiku definuje jako vědu, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychické jevy vyvolávané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámou schopností skrytou v lidské psychice.

Takto chápaný obsah pojmu *metapsychika* se tedy do značné míry kryje s termínem **parapsychologie**, který je běžný v současné české, anglické, německé ale i francouzské literatuře.

V české literatuře se používá také výraz **psychotronika**, který prof. M. Nakonečný vymezuje takto: *V podstatě nový název pro parapsychologii, který zavedla skupina vědců snažících se distancovat od některých nevědeckých parapsychologických metod... V podstatě se předmět psychotroniky neliší od předmětu současné parapsychologie... Oba vědní obory jsou rozdílné... pouze základní metodologickou koncepcí (v psychotronice je kladen důraz na objektivní studium paranormálních fenoménů a stranou je ponechán výzkum médijských jevů, „poltergeistů“...)... filosofickou základnou psychotroniky byl původně dialektický materialismus.*

Nezáleží ovšem příliš na tom, jaký zvolíme název, jestliže jsou použité termíny přesně definovány, tak jako je tomu v tomto díle.

V knize se vyskytuje termín **vibrace**. V mechanice znamená vibrace chvění, kmitání něčeho, nějaké hmoty. Obsah tohoto termínu, tak jak ho používá Charles Richet, je však širší a odpovídá popisu hesla ve výše citovaném díle prof. M. Nakonečného: *„Základní formou veškerého bytí a dění v kosmu jsou vibrace... Vibrace je dále neanalyzovatelný koncept, který vysvětluje, jak se v kosmu co děje – počínaje fyzikálními jevy až po lidské myšlení, od věci až po ideje. Každá entita má svůj specifický vzorec vibrace... To co vibruje je pralátka... Hermetické pojetí vibrace je potvrzováno moderní fyzikou: ta dokazuje, že vše, co existuje., je v neustálém pohybu a skládá se z nesčetného množství mikročástic, které jsou jakýmsi uzly vibrující energie.“*

Charles Richet používá ve svém díle také výraz **„l'intelligence humaine“**, který většinou vyjadřuje určitou entitu, tj. inteligenci

lidskou na rozdíl od inteligence jiné než lidské. V některých případech však lze tento výraz chápat spíše jako souhrn lidských intelektuálních nebo psychických vlastností a v tomto smyslu mi připadalo vhodnější označení „lidská psychika“. Toto rozlišování by však mohlo být zavádějící, a proto jsem překládal uvedený výraz v obou případech jako *lidská inteligence*.

Při transkripci vlastních jmen jsem přednostně volil formu běžnou v původním jazyce, u zeměpisných jmen jsem dal přednost počestnějšímu tvaru, pokud existuje. Všude tam, kde to nebylo zcela jednoznačné, jsem ponechal původní francouzskou transkripci, aby přepisem názvů a jmen za každou cenu nedošlo ke zkreslení. Tak je tomu také u jmen zjevně ruského původu přepsaných z azbuky do latinky.

Některé autorovy závěry se z pohledu současných poznatků mohou jevit jako méně přesné, neúplné nebo pouze jako jedna z možností. Ostatně i sám Charles Richet podobný vývoj předpokládal. Proto jsem na řadě míst doplnil vysvětlující poznámky („poznámka překladatele“), abych tak čtenáři pomohl zařadit uvedené skutečnosti do dobového kontextu, a v neposlední řadě, abych předešel možným námitkám odpůrců metapsychiky, kteří při nedostatku zásadních věcných argumentů jistě využijí každé nepodstatné maličkosti a nepřesnosti ke znevážení celého díla.

Některé fotografické snímky reprodukováné v originále „Traité“ pocházejí z období počátků fotografie na konci 19. století a jejich kvalita je proto nízká. Kvalitnější tiskové předlohy nemohl poskytnout ani Dr. Hubert Larcher, ředitel Mezinárodního metapsychického institutu v Paříži, který připravoval do tisku třetí francouzské vydání „Traité“ v r. 1994, a podle svého vyjádření se potýkal se stejnými potížemi. Proto byla do českého vydání zařazena příloha s vybranými fotografiemi z výborného díla *Materialisationsphaenomene*, které je citováno na mnoha místech „Traité“ a jehož autor Dr. Freiherr von Schrenck-Notzing byl známým mnichovským praktickým lékařem a badatelem v této oblasti a blízkým spolupracovníkem Ch. Richeta.

Do rukou českého čtenáře, který neovládá krásný francouzský jazyk, se tak dostává poprvé český překlad tohoto základního díla významného francouzského vědce a myslitele Charlese Richeta.

Jiří Kult
Leden 2004

Předmluva k třetímu francouzskému vydání

Traité de Métapsychique (Pojednání o metapsychice), jehož autorem je Charles Richet, vydalo nakladatelství Librairie Félix Alcan v lednu 1922. Druhé přepracované vydání vyšlo u téhož vydavatele v r. 1923. Pro pochopení významu a aktuálnosti tohoto třetího vydání v nakladatelství Artha Production éditions (v r. 1994 – pozn. překl.) bude jistě užitečné zařadit toto dílo nejprve do rámce obecného vývoje vědeckého myšlení, potom do celkového díla Charlese Richeta a konečně uvést do vztahu k současnému stavu teorie poznání.

I Tři revoluce

Pojetí metapsychiky se zrodilo ze tří revolucí v historii vědeckého myšlení.

První uskutečnil René Descartes (1596–1650). Druhou uskutečnil Claude Bernard (1813–1878). Třetí uskutečnil Charles Richet (1850–1935).

RENÉ DESCARTES

Podle Descarta, „*jestliže je filosofie věda, může jí být pouze ve formě matematiky*“.

Descartes napsal otci Mersennovi: „*Myslím, že jsem přinejmenším zjistil, jak lze prokázat metafyzické pravdy způsobem, který je zřejmější než důkazy pomocí geometrie.*“

Obecně známým příkladem je rovnice: „*Myslím, tedy jsem.*“ Jistě nejde o to omezit význam soustavného pochybování, které dostatečně prokázalo svou účinnost: „*Nikdy nic nepovažovat za pravdivé, dokud to jasně jako takové nepoznám*“ a „*nezahrnovat do svých úsudků nic víc než to, co se jeví mému duchu tak jasně a tak zřetelně, že nemám žádný důvod o tom pochybovat*“, tzn. podrobit se kritériu evidentnosti.

Je ale opravdu evidentní, že to, co se nám jeví jako zjevně pravdivé, takové skutečně je? Nemůžeme si myslet, že pravda jako shoda našich představ se skutečností zřejmě není příliš jasná a zřetelná, takže tolik upřímných lidí projeví tak diametrálně odlišný názor? Připadá nám Relativita zřejmá?

Jestliže tedy jedině pozorování a pokus, a to i v oblasti duše a ducha, může vést k poznání, že něco je neoddiskutovatelně evidentní, je jediným pevným východiskem veškerého vědeckého poznání pouze pozorování a pokus.

Přitom existují jevy obtížně pozorovatelné vzhledem ke svému ojedinělému výskytu a obtížně ověřitelné pokusem vzhledem ke své nepřímé úměrnosti k opakovatelnosti.

Descartes takové jevy nepopíral ani neodmítal, naopak pečlivě zaznamenával jejich pozorování, ověřoval je, a dokonce se pokusil o hypotézu k jejich vysvětlení.

V revue *Light* z 30. 7. 1929 je uvedeno následující pozorování, převzaté z periodika *Psychica* č. 102 z 15. 12. 1929, které sdělil Swedenborg:

„Bylo to v r. 1649 v Dijonu. Jakýsi student hořekoval, že se mu nedaří rozluštit smysl jisté pasáže jednoho řeckého autora. Když s tímto zaujetím ducha usnul, viděl se ve snu přenesen do stockholmské knihovny, a tam nahlédl do jednoho díla, kde našel tolik žádané vysvětlení. Bylo to deset řádek, které si zapamatoval, a po probuzení je

dokázal reprodukovat. Se smyslem pro důslednost pravého pozorovatele ihned napsal velvyslanci ve Stockholmu Chamotovi a poprosil ho, aby tu věc sdělil Descartesovi (který byl v té době hostem královny Kristiny) a požádal ho o ověření správnosti. Descartes projevil o věc živý zájem, neprodleně se vydal do knihovny, na místě uvedeném vizionářem našel označenou knihu a na uvedené stránce deset řádek helénistického komentátora, které student po svém probuzení reprodukoval.“

V díle *Principy filosofie* ve čtvrté části *O Zemi* je kapitola 187 s názvem: „*Po vzoru vysvětlených věcí lze zdůvodnit všechny nejohromnější jevy na Zemi.*“ V překladu do francouzštiny, který pořídil Pere Mersenne (srov. Paris, Garnier 1973 a 1983) je k latinskému textu připojen následující příklad potvrzený Descartesem ve věci „*malých částecěk, které se tvoří v mezerách zemských těles*“:

„A tak jak se neustále velmi rychle pohybují podle povahy prvotního elementu, jehož součástí jsou, může se stát, že velmi málo pozoruhodné vlivy je někdy přimějí pohybovat se sem a tam v tělese, v němž se nacházejí, aniž by ho opustily, a někdy naopak ve velmi krátkém čase dospět až na místa značně vzdálená, aniž by je jakékoliv těleso, se kterým se setkají na své cestě, mohlo zastavit nebo odchýlit, a že při setkání s hmotou připravenou k přijetí jejich působení vyvolají účinky velmi vzácné a neobyčejné: mohou způsobit krvácení z ran mrtvého, když se přiblíží vrah, vybudit představivost spících nebo dokonce bdících a přivádět myšlenky, které je varují před věcmi, jež se dějí daleko od nich, nechat pocítit velký zármutek nebo velkou radost důvěrného přítele, špatné úmysly vraha a podobné věci.“

A konečně v r. 1646 píše Descartes princezně Palatine:

„Často jsem si všiml, že to, co jsem učinil s veselou myslí (...), se mi šťastně dařilo, a to i při hazardních hrách, kde vládne pouze osud, vždy jsem to pocíťoval příznivěji a měl jsem ostatně důvod k radosti, i když jsem měl předtím smutek.“

Tyto tři příklady nám ukazují, že pochybnost nezabránila

Descartesovi zajímat se o tyto mimořádné jevy týkající se informace, komunikace a působení, které dnes nazýváme jasnovidnost, telepatie a psychokineze.

CLAUDE BERNARD

Ve své předmluvě ke stému výročí díla Henri Bergsona [1] poukázal profesor Henri Gouhier zcela jasně na jistý historický jev neznámý veřejnosti zvyklé stále slyšet o „karteziánském“ duchu Francouzů, a neváhal představit tento jev jako konec karteziánské éry.

Experimentální metoda Clauda Bernarda totiž v 19. století naznačuje vznik biologie, vědy o životě, která je zcela pozitivní. Tato věda překračuje karteziánský matematismus a poté, co opustila Spencerovu filosofii, připojuje k ní Bergson svou filosofii.

Jeho ontologie neprotiřečí ontologii Descartesově, ale ten, kdo hovoří o životě, ten hovoří o pohybu a ke statické formuli bytosti myslící v čase připojuje dynamickou formuli bytosti pohybující se v trvání.

Myslím, tedy jsem, to jistě, ale navíc také pohybuji se a tedy stávám se.

To je klíč k bergsonskému evolucionismu: z determinismu zvířat může vzejít svoboda tvůrčího vývoje v „*nástroj k tvorbě bohů*“. [2]

Připomeňme si slova, jimiž Claude Bernard vyjadřuje, že experimentální medicína spočívá na medicíně vycházející z pozorování:

„Experimentální medicína nikdy soustavně neodmítá žádné obvyklé pozorování, musí vše experimentálně zkoumat a hledá vědecké vysvětlení jevů, které nejprve zjistila medicína založená na pozorování a empirii. Tedy experimentální medicína je to, co bych mohl nazvat druhou periodou medicíny vědecké, přičemž první periodou je medicína založená na pozorování, a od té doby je zcela přirozené, že druhá perioda se připojila k první a současně na ní spočívá.“ [3]

Nicméně ani nejvýznačnější duchové se nevyhnou pochybnostem, které především opomenou uplatnit na své vědecké předsudky. Claude Bernard, který původně důrazně trval na prioritě spolehlivě pozorovaných jevů v případě experimentální metody, odsouvá stranou jisté jevy, které hodnotí jako „*absurdní nebo nadpřirozené*“.

Claude Bernard vypráví o svém odmítnutí prohlédnout na žádost jednoho svého, „*jinak velice ctihodného a uznávaného*“ kolegy jistou ženu „*kteřá nic nejedla ani nepila po několik let*“, což se „*rovná téměř tomu, jako by se řeklo, že svíčka může svítit a zůstat zapálená po několik let, aniž by se spotřebovala*“. [4]

Jako dobrý kartezián odmítl Claude Bernard svému kolegovi pozorování jevu, který podle něho zjevně nemůže být pravdivý, jelikož se jeho duchu představuje jasně a zřetelně v rozporu s tím, co je obsahem jeho úsudků.

Přestože je ve fyziologii pokročilejší než Descartes, prokazuje ve jménu vědeckého pozitivismu méně tolerance než on tím, že se nezajímá o jevy výjimečné, „*absurdní nebo nadpřirozené*“, které nepopírá, ale vylučuje je z domény experimentální medicíny.

Jde dokonce ještě dále tím, že systematicky odmítá jednu ze skutečností medicíny založené na pozorování, kterou přesto označil za první období medicíny vědecké.

CHARLES RICHEL

Říkalo se, že „*kolega jinak velice ctihodný a uznávaný*“, kterému se dostalo odmítnutí Clauda Bernarda prohlédnout zmíněnou ženu, nebyl nikdo jiný než jeho žák Charles Richet. Nemám pro to důkaz, ale je to docela možné, ba dokonce pravděpodobné.

Nakonec s těmito absurdními nebo nadpřirozenými jevy, které Claude Bernard s ohledem na vědeckou přísnost považoval za nezbytné vyloučit z oblasti vědy, vykonal jeho stoupenec a obdivovatel Charles Richet revoluci tím, že je s ještě větší péčí o vědeckou přísnost do této oblasti zahrnul a sjednotil parapsychologii a parafyziku Maxe

Dessoira [5] do jediného pojetí, kterým je metapsychika.

Tím, že tak učinil, jednoznačně sjednotil dvě kategorie jevů, které přitom výrazně rozlišoval, jak se dočteme v jeho *Předmluvě ke druhému vydání*: Subjektivní jevy, které jsou časté a nepopíratelné a pro které formuluje hypotézu kryptestezie čili skryté citlivosti, a objektivní jevy, které jsou vzácné a sporné a pro které odmítá formulovat jakoukoliv hypotézu.

II Vědecká filosofie Charlese Richeta

„... vylíčit různé formy jeho úžasné aktivity je vlastně nemožné, protože stejně tak, jak byl Charles Richet velkým metapsychikem, byl také básníkem, romanopiscem, dramaturgem, sociologem, psychologem, filosofem, historikem, popularizátorem, vědcem, hlasatelem pacifismu a předchůdcem letectví,“ napsal Robert Tocquet.

[6]

Jediný výčet jeho vědeckých prací, který sám publikoval už v r. 1901, obnáší 212 položek. [7] Odhaluje veškerý zájem autora o vědecké výzkumy somnambulismu, který zkoumal od r. 1875 do r. 1884, člověka a inteligence, osobnosti a písma, hypnotismu, nevědomých pohybů, mezi nutričního strádání. [8]

Jestliže se po vzoru odvážných příkladů, jakými byli Sir William Crookes a Frédéric Myers, rozhodl zahrnout tzv. „*absurdní nebo nadpřirozené*“ jevy do oblasti pozitivního výzkumu, lišil se nicméně od běžného platonika z Cambridge, který dosáhl v r. 1882 na *Trinity College* založení *Society for Psychical Research*, a to svým vztahem k Aristotelovi, jehož termín metafyzika parafrázoval v r. 1905 [9] navržením názvu metapsychika, a zejména vědeckou a racionální filosofií, které inspirovaly jeho fyziologii.

SCIENTISMUS

Jediným náboženstvím Charlese Richeta byla Věda, které zasvětil

opravdový kult.

Byl připraven ke všem obětem, aby zkoumal, objevoval a bránil pravdy, které věda umožní zjistit.

Pozorování somnambulismu ho přesvědčilo, že k pochopení duševní činnosti vede fyziologie, a po prozkoumání vlivu některých jedů na intelektuální schopnosti publikoval o této somato-psychologické futurologii v r. 1884 knihu pod názvem *Les poisons de l'intelligence* (*Jedy inteligence*) a poté ve stejném roce *L'homme et l'intelligence* (*Člověk a inteligence*).

V r. 1885 v práci *Essai de psychologie générale* (*Esej o všeobecné psychologii*) vyložil myšlení jako příliš komplikovaný výsledek asociace reflexů, než aby vědomí vnímalo celý tento výsledek, a to při vyloučení somatických zdrojů skrytých v kryptách nevědomí. V tom spatřuje původ iluze, že myšlení je nezávislé na těle. Tato eseje měla značný ohlas.

V r. 1914 napsal Charles Richet toto vyznání víry:

„dnes stejně jako dříve rozhodně věřím, že jedině rozum musí vládnout světu – a proto jsem racionalista, a že naděje lidstva je ve vývoji vědy – a proto jsem vědcem.“ [10]

RACIONALISMUS

V r. 1936 podepisuje Henri Roger nekrolog, z něhož uvádíme několik výňatků:

„Jednota racionalistů (l'Union Racionaliste) je ve smutku. Jeden z členů našeho Čestného výboru, který hned v první chvíli reagoval na naši výzvu, Charles Richet, právě zemřel. Ten, jehož všichni považujeme za učitele francouzské fyziologie, který byl experimentátorem a zároveň filosofem a literátem, jehož encyklopedický duch se zajímal o všechny oblasti lidské činnosti, zanechává rozsáhlé dílo, které odolá zubu času a umožní připsat jméno Charles Richet k plejádě géníů, kteří vynesli tak vysoko jméno francouzské fyziologie, Bichat, Legallois, Magendie,

Flourens, Claude Bernard.“

(...)

„pokusil se zjistit, co přesně jsou spiritistické jevy, a vytvořil tak novou vědu metapsychiku, dosud nejistou, vratkou a zaplněnou pochybnými a mylnými jevy!“

(...)

„Slíbil mi, že v Unii racionalistů prosloví přednášku věnovanou Chvále Rozumu. Jeho zdravotní stav ho přinutil vzdát se tohoto záměru. Byla to ztráta pro posluchače a také pro francouzskou literaturu, která by byla mohla postavit Chválu Rozumu proti mistrovskému dílu Erasmovu.“ [11]

Charles Richet měl skutečně vůli rozvíjet vědecké a racionální zkoumání výjimečných jevů mezi úskalím skepse a důvěřivosti, aby je vyrval z temnot iluze, pověry a okultismu.

FYZIOLOGIE

Na chirurgickém oddělení měl Charles Richet příležitost pozorovat „nejvýznamnější jevy somnambulismu“. S odvahou a vědeckou poctivostí jim věnoval vzpomínku v časopise Charles Robin. [12]

„Jevy, jichž jsem byl svědkem,“ píše, „ve mně probudily takový zájem, že jsem se rozhodl zcela opustit chirurgickou kariéru a věnovat se výlučně fyziologii.“

Právě vědecké pozorování těchto jevů vymykajících se všednosti určilo jeho profesionální orientaci a dopustili bychom se neodpustitelné chyby, kdybychom se snažili oddělit jeho působení jako metapsychika od jeho výzkumů ve fyziologii.

Charles Richet právě naopak tvrdí, že metapsychika je věda.

Jeho bývalý žák Soly Katz mi vyprávěl, jak se jeho studenti u něho jednou shromáždili a poslali mu lístek: *„Kdy nám uděláte přednášku o metapsychice?“*

Když ho děkan požádal, aby svou poslední přednášku věnoval

bilanci svých prací, vyhověl a 26. června 1925 proslovil přednášku na téma *Práce Fysiologické laboratoře Lékařské fakulty v letech 1881 až 1925*.

Svou předposlední přednáškou dne 24. června 1925 odpověděl na žádost svých studentů a toto své velkolepé exposé nazval *Metapsychická věda*.

Zde je začátek této přednášky:

„Ve chvíli, kdy se na základě spravedlivých zákonů o věkovém omezení chystám ukončit své přednášky, chtěl bych před svým odchodem s výše této katedry, kterou jsem po tak dlouhou dobu zaujímal, seznámit vás ve velmi krátkém výkladu s nástinem nové vědy metapsychiky, která dosud není součástí oficiálního vyučování fyziologie. Přesto je částí fyziologie, s níž tvoří celek, a možná velice brzy bude patřit ke klasické fyziologii.“

A zde jsou výňatky z jeho závěrů:

„Pokud jde o subjektivní metapsychiku, jsou její jevy stejně tak jisté jako nejjistější jevy fyziologie.“

(...)

„Skončil jsem, pánové, tento souhrnný výklad o nové vědě. Domnívám se, že jedním z velkých úkolů 20. století bude přiznat metapsychice veškerý její význam. Těžký úkol, ale velké dílo, a náleží fyziologům, aby ho učinili krásným.“

V r. 1905 chtěl Charles Richet zařadit Psychické vědy do tabulek desetinného třídění publikovaných Institutem pro mezinárodní bibliografii v Bruselu (*L'Institut de Bibliographie International de Bruxelles*).

„...a jelikož se o těchto vědách velmi často pojednává společně se somnambulismem a hypnotismem“, rozhodl se „umístit je do fyziologie hned vedle somnambulismu“.

Označil je tedy znakem 612. 821. 7, který se rozkládá takto:

6. Užití vědy

1. v medicíně

2. fyziologie...

8. nervového systému...

2. mozkového.

1. fyziologická psychologie

7. spánek, somnambulismus, hypnotismus a psychické vědy.¹⁴

[14]

Je tedy nepopiratelné, že pro Charlese Richeta vědy, které hodlal nazvat metapsychikou, musejí být zahrnuty do fyziologie. Zahrnuté, ale nikoli omezené.

Poté co v roce 1887 napsal dílo *L'homme et l'intelligence* (Člověk a inteligence), [15] publikoval v r. 1927 *L'intelligence et l'homme* (Inteligence a člověk) [16] .

„Tato kniha,“ píše, „... to je v první řadě a především vyjádřením veškeré úcty, a odvažuji se říci zbožňováním lidské inteligence. Jakkoli nedokonalá a křehká a někdy slepá (...) je inteligence člověka velkou

vládkyní rozsáhlého vesmíru. (...) Pod tíhou antropomorfismu prohlašuji, že mistrovským dílem stvoření je lidská inteligence.“

„... Komplikace životních forem stále narůstala tak, že nakonec tato nesmírná a namáhavá práce nezůstala neplodnou, protože vyústila do zázraku inteligence. Ano! To je zázrak zázraků.“

(...)

„Je málo pravděpodobné, že tento pokrok nebude pokračovat. Tajemné síly, které vytvořily inteligenci člověka, pokračují nepřetržitě ve své činnosti. V průběhu věků vidíme, jak se inteligence rodí, potom se zvětšuje a ještě dále zvětšuje. Je to nepřerušovaná harmonická křivka, hyperbola, kterou smíme extrapolovat.“

O dva roky později ve svém díle *Apologie de la biologie (Obhajoba biologie)* prohlašuje:

„Všechno se děje tak, jako kdyby na počátku pozemského života byla inteligence zrozena a od té doby se zvětšovala.“ (...)

„Jestliže nechceme připustit předem promyšlený účel, je třeba předpokládat něco ještě absurdnějšího, a sice náhodu, totiž nepřítomnost zákona. Kdyby nebylo nějakého neurčitého projektu v naší živé přírodě, vytvořila by všechno náhoda. Avšak sotva mohu věřit, že náhoda by mohla stvořit inteligenci.“ [17]

Jak tuto inteligenci, která vrcholí v člověku a která snad neřekla své poslední slovo, zahrnout do fyziologie?

Když se Pierre Flourens (1794–1867) zabýval záhadou vztahu mezi životem a inteligencí, podal fyziologický důkaz jednoty inteligence a ukázal, že u člověka je její výhradní sídlo v mozku, orgánu vnímání a myšlení. [18]

Poté co Charles Richet věnoval svou úvodní disertační práci *Experimentálním a klinickým výzkumům citlivosti (Recherches expérimentales et cliniques sur la sensibilité)* [19] a další disertační práci *Struktura a fyziologii mozkových závitů (Structure et physiologie des circonvolutions cérébrales)* [20], publikoval své *Leçons sur la physiologie générale des muscles, des nerfs et des centres nerveux* (Lekce

o obecné fyziologii svalů, nervů a nervových center), [21] ve kterých se zabývá zejména tím, „co zajímá všeobecnou fyziologii ve vztahu k životu“, a snaží se „. analyzovat podmínky a zákony dráždivosti tak, aby zjistil vztah mezi podrážděním tkáně a reakcí této tkáně na podráždění. Tato studie nápadně ukazuje podobnost tkáně nervové a tkáně svalové“. [22]

Tyto experimentální výzkumy mozku, jeho aferentních smyslových nervů a eferentních motorických nervů, jejich vzruchů a útlumů, změn a intoxikací přivedly Charlese Richeta k pojetí psychických reflexů [23] a k obecné psychologii, [24] o které se snažil „prokázat, že tato věda existuje zcela tak jako obecná fyziologie, jíž je pouze částí.“ A skutečně „jedna buňka působí na všechny ostatní a všechny ostatní působí na ni“ a „tím, že z jednoduchého skládáme složité, zjišťujeme nejprve dráždivost, pak prostý reflex“, a potom reflex s pamětí, tj. psychický reflex. [25]

O této buněčné a tkáňové dráždivosti, která je elementárním východiskem psychického reflexu, z něhož se vynořuje fyziologie inteligence, mohl Charles Richet konstatovat, že odpovídá na nejjednodušší stimuly.

Zde jsou výňatky z rozpravy, kterou proslovil 26. září 1910 na Fyziologickém kongresu ve Vídni: [26]

„Množství látky, která vstupují do procesu při fyziologických reakcích, jsou často tak malá, že je lze považovat za nepostižitelná.“

„Veškerá chemotaxe nám odhaluje působení nekonečně malého množství.“

„... nová biologická chemie je na světě: je to chemie nepostižitelného množství.“

„Chemie nepostižitelného množství se tedy výrazně stává chemií funkcí.“

„Je to chemie biologických funkcí tělesných tekutin. Vede k fyziologii jedinců.“

„Právě jsme hovořili o chemii nepostižitelného a nespočítatelného

množství: tím jsme dospěli k chemii nestability. “

„Tato nestabilita (...) její pravé fyziologické jméno je dráždivost.“

„Jakmile chemická příčina, dokonce i slabá, začne působit, mohou bezprostředně vzniknout jevy o velké intenzitě.“

Dne 6. prosince 1890 ho výzkumy desensibilizace a imunizace přivedly k tomu, aby použil u člověka séroterapii, jejíž obecný princip objevil a kterou potom Behring a Roux úspěšně použili při léčbě záškrtu. [27]

Když s Paulem Portierem zkoumal experimentální indukci hypersensibility, což vedlo k nečekanému objevu alergického šoku, [28] nazval tento jev anafylaxí. [29] Své studii potom věnoval dílo, [30] které vyšlo v r. 1911 a vyneslo mu Nobelovu cenu za fyziologii v r. 1913.

Od té doby dobře věděl, že hranice citlivosti nejsou známé, takže se pod vlivem pozorování a experimentu při výskytu jevů jasnozřivosti tvořících subjektivní metapsychiku klonil k vyslovení hypotézy, že jisté informace a sdělení, které přicházejí do vědomí, aniž by prošly známými smyslovými cestami, za to vděčí tajemnému „šestému smyslu“, skryté citlivosti, kterou nazval „kryptestezie“.

III Současná metapsychika

Charles Richet vykonal „revoluci“ ve jménu dokonale logicky skloubené vědecké filosofie tím, že s příkladnou přesností myšlení, dokonalou poctivostí a odvážným hledáním pravdy zahrnul metapsychiku do fyziologie.

Odvážným proto, že musel čelit silné opozici:

– Jako člen Lékařské akademie (l'Académie de Médecine), člen Akademie přírodních věd (l'Académie des Sciences) a nositel Nobelovy ceny za fyziologii se dvakrát představil Francouzské akademii (l'Académie Française), avšak marně, neboť kromě pacifismu a

používání vivisekce se proti jeho zvolení dovolávali metapsychiky. [31]

– *Traité de métapsychique (Pojednání o metapsychice), které v roce 1922 předložil Akademii přírodních věd, nebylo pojato do zprávy ze zasedání.* [32]

– V březnu 1932 bylo ze zprávy ze zasedání vypuštěno jeho sdělení Akademii přírodních věd o mediumitě s fyzickými účinky [33]. Charles Richet nicméně své přesvědčení неотřesitelně projevoval až do konce svého života, poněvadž r. 1935 napsal:

„Neobvyklé a nepředvídané zaujme své místo ve vědě.“

(...)

„Je třeba vstoupit do zcela neprozkoumané oblasti. Mezi temnotami nastává svítání, září v dáli.“

(...)

„Nepíši pro lidi dneška, ale pro lidi zítřka.“ [34]

Dne 12. listopadu 1945 napsal Carl Gustav Jung doktoru Lawrenci J. Benditovi: *„Fyziologie až dosud opomíjela vyšetřit místo pro parapsychologii, ale toto své opomenutí bude muset napravit, neboť parapsychologie hraje roli v případech materializace.“* [35]

V současné době se metapsychika i nadále setkává s opozicí a skepsí, zejména když ji někteří naši současníci i přes nepochybné postoje Charlese Richeta nadále spojují se *„spiritismem a okultními vědami“*.

V r. 1993 jeden z nich napsal v souvislosti s prvním Mezinárodním kongresem fyziologické psychologie, kterému v r. 1889 předsedal Jean Martin Charcot:

„Dnešní výzkumníky překvapí přítomnost stoupenců spiritismu a okultních věd, kteří se zúčastnili kongresu. Mezi nimi místopředseda Charles Richet, který napsal v r. 1924 své velké Pojednání o metapsychice.“ [36]

Musíme se tedy ptát sami sebe, co ještě dnes tvoří překážku vstupu metapsychiky do oblasti vědy?

Kromě tohoto zaměňování, jehož je nespravedlivou obětí a které by ji chtělo vrhnout do kategorie toho, co se dnes obvykle označuje jako „pavědy“, musí metapsychika zřejmě překonat tři velké námitky:

- subjektivitu,
- nepravděpodobnost,
- nepředvídatelnost.

SUBJEKTIVITA

Ve svém díle *Essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne* (Esej o přírodní filosofii moderní biologie) napsal v r. 1970 Jacques Monod, že „úhelným kamenem vědecké metody je postulát objektivity přírody“ tak „nerozlučně spjatý s vědou“, že „je nemožné se ho zbavit bez vystoupení z postulátu samotné vědy, i kdyby to bylo jen dočasně nebo v omezené oblasti“. [37]

Za těchto podmínek může vědecká psychologie omezit své zkoumání pouze na objektivní projevy, které vyjadřují, podmiňují a obklopují psychické jevy, jako je např. chování (Behaviour). R. 1913 napsal John Broadus Watson: „Je čas, aby psychologie odstranila všechny odkazy na vědomí.“ Behaviourista „musí vyloučit ze svého vědeckého slovníku všechny subjektivní termíny, jako jsou pocity, vnímání, představa, přání, účel a dokonce myšlení a cit v jejich subjektivním vymezení“. Neobehaviourismus B. F. Skinnera a Clarka Hulla odmítá v r . 1953 všechny mentální nebo psychické jevy, které nelze měřit. [38]

Při sledování okruhů psychických reflexů v těle živočichů-strojů tedy bude možné bez opuštění oblasti vědy vrátit výsledky chování jejich příčinám, ale nemělo by se zapomínat na kritiku Arthura Koestlera adresovanou vědecké psychologii, která by chtěla za každou cenu mít možnost popřít „existenci vlastností, které vytvářejí člověčenství člověka a „myšověctví“ myši“. [39]

Nejkrásnější z vlastností, které vyjadřují *člověčenství* člověka je v

očích Charlese Richeta inteligence, „zázrak zázraků“, „mistrovské dílo stvoření“, kterému věnoval opravdové zbožňování a které podle něho nepovstalo z náhody.

Charles Richet jasně rozlišuje mezi tím, co Max Dessoir označoval jako parafyziku, a mezi parapsychologií a přesně stanoví, že „objektivní metapsychika uvádí, třídí a analyzuje určité vnější mechanické, fyzikální nebo chemické jevy vnímatelné našimi smysly, které nejsou vyvolány současně známými silami a mají zdánlivě inteligentní charakter“, zatímco „subjektivní metapsychika zkoumá jevy, které jsou výlučně intelektuální“.

Odtud konečná syntetická definice metapsychiky: „Věda, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychologické jevy vyvolané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámými skrytými schopnostmi lidské inteligence.“ [40] Zdůrazňuje, že metapsychika je „jedinou vědou, která zkoumá inteligentní síly“.

V paradigmatu [41] „vědeckého společenství“ spočívajícím dosud na postulátu objektivity přírody však nemají subjektivní metapsychické jevy, jako je jasnovidectví, telepatie, předvídaní, své místo, podobně jako vědomí nemá místo v behaviouristické psychologii.

Jejich realitu se můžeme navíc pokusit prokázat experimentálně oklikou přes statistické metody, které jak známo doporučoval Charles Richet a potom s pozitivními výsledky použil Joseph Banks Rhine a jeho škola.

Jelikož mechanické jevy objektivní metapsychiky jsou vyvolávány silami, které „se zdají být inteligentní“, tzn. jejich zdroje schopné organizovat prostředky s ohledem na konečný cíl jsou objektivní, je „vědecká komunita“ dokonale soudržná, a když už nemůže tyto objektivní jevy vyloučit ze svého paradigmatu, ale pouze je do něho pojmout, zbývá jí pouze jediné východisko, a sice popírat je za každou cenu.

Když přestalo být rozumné popírat tyto objektivizované subjektivní jevy a objektivní výsledky subjektivních sil, prohlásil Willis H. Harman

v Cordoue, že věda je „*na křižovatce*“ a že musí volit mezi dvěma cestami: buď rozšířit své paradigma a otevřít ho vědomí, nebo setrvat u svého současného paradigmatu, ale uznat společenskou volbu doplňujícího paradigmatu a umístit do něho jevy vědomí, a postupně upustit od harmonizování těchto dvou paradigmat. [42] A to učinil Charles Richet s inteligentními silami s tím, že objektivní sílu a subjektivní inteligenci spojil v metapsychice jako rub a líc téže mince. A to také začali chápat fyzikové při objevu, že pozorovatel je součástí pozorování a experimentátor je součástí experimentu.

NEPRAVDĚPODOBNOST

Zkoumání neobvyklých jevů je neprávem odsouváno do temnot iracionality, protože právě naopak je vědec racionalista Charles Richet zahrnul ve jménu vědy do oblasti pozorování a experimentu.

Neobvyklý charakter těchto jevů přiměl v r. 1936 Henri Rogera k vyjádření, že metapsychika je „*dosud nejistá a nepevná a je zaplněná jevy pochybnými a mylnými*“. Ale Richet předvídal obtížnost dosažení jistot a zdůrazňoval, že tato nová věda musí být „*velice a nesmířitelně přísnou*“ [13] disciplínou.

A opravdu, čím méně je daný jev pravděpodobný, tím hůře je pozorovatelný, čím méně je opakovatelný, tím více uniká experimentování. A jako zvláštní ironií právě jevy objektivní metapsychiky, které by se měly stát součástí vědeckého paradigmatu, jsou nejméně časté, nejhůře opakovatelné a nejhůře zachytitelné experimentem.

Ve vědě spočívají jistoty na absolutních principech a na zákonech vyvozených z opakovaných jevů, tedy ze statistik, které snesou výjimky. Je vysoce pravděpodobné, že zítra bude den. Věřím tomu do té míry, že si tím jsem téměř jistý. Je tak nepravděpodobné, že zítra se na Paříž snese déšť žab, že to považuji za téměř nemožné. To o čem si myslím, že může být jisté, vychází pouze z pravděpodobnosti, to o čem pochybuji, vychází z nepravděpodobnosti.

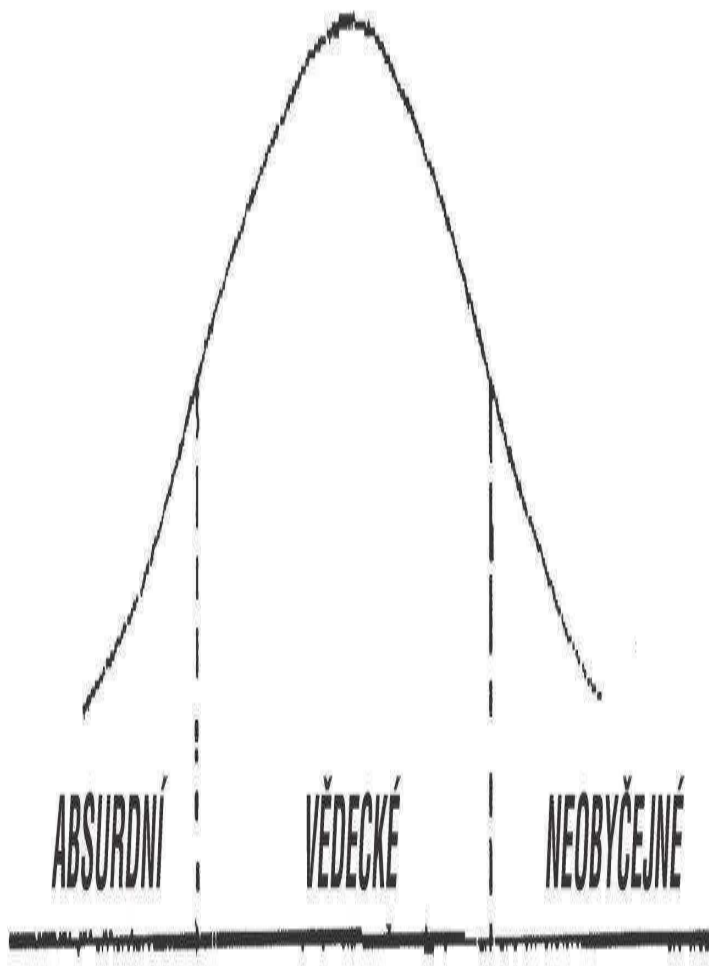
Abychom pokročili při dokazování vědecké jistoty, je prospěšné zavést pochybnost. Jestli se ale pochybnost ukazuje jako dokonale přiměřená k tvorbě pravidel na základě velkých počtů, zdá se být o to s většími potížemi použitelná na výjimky, které jsou v menším počtu, jsou vzácnější, méně pravděpodobné a obtížněji opakovatelné.

V případě těchto výjimek je vhodné povýšit pochybnost na druhou tím, že budeme pochybovat o tom, že je třeba pochybovat, a tuto druhou mocninu pochybnosti, kterou můžeme nazvat přesvědčení, lze formulovat takto:

Nikdy nic nepovažovat za chybné, dokud to evidentně jako takové nepoznám.

Pochybnost a přesvědčení není v protikladu, ale navzájem se doplňuje a rozšiřuje vědeckou metodu od pravidel až po samotné nekonečně nepravděpodobné výjimky.

Kdybychom tyto jevy vyjádřili jako funkci jejich pravděpodobnosti, získali bychom Gaussovu křivku představující tři zóny:

– nejvyšší centrální zóna obsahuje všechny objektivní jevy dost běžné a opakovatelné, aby odpovídaly paradigmatu současné vědy;

– zóny na obou protáhlých koncích se přibližují k základně, jedna nich obsahuje jevy absurdní a druhá jevy neobyčejné, obojí Claude Bernard považuje za nutné vyloučit z oblasti vědy.

Toto vyloučení je nebezpečné, protože takto opomenuté jevy živí pověru, hasí žízeň po iluzích a sytí ty, kdo těží z důvěřivosti veřejnosti a vrhají se na vzniklou mezeru, takže skeptici mají pak vítanou příležitost spojovat zkoumání těchto jevů se žvásty „pseudověd“ a se zárukou, kterou se tam snaží získat lovci v kalných vodách.

Charles Richet tedy vytvořil dílo duševní hygieny tím, že vnesl

kopí vědy a světelný štít rozumu do zón, které bylo třeba vyjasnit, a to dokonce za cenu svého vlastního vyloučení při mnoha okolnostech...

Rozlišování mezi absurdním a neobyčejným, které zavedl Claude Bernard, odpovídá přesně oběma extrémům, které lze zjistit při pozorování spontánních metapsychických jevů. Na straně absurdního jsou to projevy rozpadu osobnosti s uvolněním automatismů, často delirantních a dokonce psychopatologických, na straně neobyčejného je to vyšší integrace orientovaná ve smyslu pozitivního vývoje sensorických, intelektuálních a afektivních schopností v perspektivě toho, co Pierre Teilhard de Chardin nazýval komplexifikací. Absurdní a neobyčejné jevy se mohou dokonce úzce prolínat, zejména v nelegendárních životopisech svatých, jako by jeden byl výkupným druhého. Tak jako patologii lze nazírat jako jakýsi „skalpel“ fyziologie, může i zkoumání jevů představujících se jako absurdní posloužit jako skalpel pro analýzu jevů neobyčejných v této rozvinuté oblasti fyziologie, jakou je metapsychická věda.

NEPŘEDVÍDATELNOST

Jestliže se síly jeví jako inteligentní, tzn. schopné organizovat prostředky s hlediska určitého cíle, znamená to, že kauzalitu nutnosti a náhody mohou s určitou svobodou podříditi účelu svých záměrů.

Jestli tomu tak opravdu je, bude obyčejný pozorovatel spontánních a neočekávaných jevů nejprve překvapen jejich zvláštností vymykající se obvyklému a potom může pouze soustředit svou pozornost a čekat na eventuální opakování, aniž by kdy mohl předvídat jeho formu projevu nebo rytmus výskytu. Vědecký pozorovatel většinou nezná vliv své vlastní subjektivity. Naproti tomu J. B. Rhine si všiml, tak jako mnoho jiných, že „*činnost klepajících duchů často ustává, jakmile se dostaví vyšetřovatel, aby je pozoroval*“.

Jestliže už samo vědecké pozorování naráží na tyto potíže, tím spíše se při experimentování setkáme se značnou překážkou, kterou nazýváme vliv experimentátora. Ať se tomu experimentátor brání nebo

ne, je subjektem, který působí na subjektivní zdroje experimentu. Všichni metapsychikové to vědí a berou to v úvahu, ale kvůli tomu se nevzdávají vědeckého experimentování.

Jak experimentovat v případě jevů nepravděpodobných nebo nepředvídatelných? Fyzik a matematik Jean Hely mne upozornil, že dokonce ani to, co je nesmírně nepravděpodobné, není nemožné, protože to zůstává možným pro nějakou nesmírnou sílu. Je znám aforismus: *Když se nešetří časem, všechno možné nastane.*

Bylo třeba staleté trpělivosti, abychom v nebeském blankytu spatřili zrod astronautiky z astronomie. Od básníka na měsíci až k noze Armstronga, která se dotkla měsíčního povrchu, od vzrušení vyvolávaného kometami až k jejich analýze pomocí vyslaných výkonných sond využila lidská inteligence svůj čas, aby vytvořila cestu od pozorování až k experimentu.

Je tomu tak i ve výzkumu v metapsychice, kde se velkou lekcí skromnosti stal závěr kongresu ke stému výročí vzniku *Society for Psychical Research* (anglická Společnost pro parapsychologický výzkum – pozn. překl.) v Cambridgi v r. 1982, podle kterého to bylo století pozorování, úvah a experimentů.

Spolupracovníci a následovníci Charlese Richeta zůstali věrni jeho psychologicko-fyziologické inspiraci a není náhodou, že je mezi nimi značný podíl lékařů a antropologů, kteří tvoří správný střed mezi materialismem psychotroniků z Východu a idealismem parapsychologů ze Západu.

Připomeňme jako příklad experimenty, které provedli:

– Doktor *Gustave Geley* [43] s materializacemi, které vyvolávalo médium *Franek Kluski* a které potvrdil *Robert Tocquet* [44] ;

– Doktor *Eugene Osty* a jeho syn *Marcel* s fyzickými médijními projevy, které vyvolával *Rudi Schneider* [45] a které sdělil *Charles Richet* Akademii věd v březnu 1932;

– *René Warcollier*, k jehož knize o telepatii napsal předmluvu *Charles*

Richet a začal takto: „Toto je vědecká kniha zabývající se opravdovou vědou. Pokud se jedná o takový předmět, pak to není banální chvála.“; [46]

– Profesor Hans Bender o případu strašení v Rosenheimu; [47]

– Doktor Jean Barry o plethysmografickém záznamu průběhu telepatické komunikace na velkou vzdálenost s Douglasem Deanem; [48]

– Madam Yvone Duplessis o dermooptické citlivosti a vnímání, která ozřejmila fyziologii a fyziku z pohledu kryptestezie; [49]

– Profesor Rémy Chauvin jmenovitě ve zvířecí etologii a s psychokinezí;

– Yves Lignon specialista na statistickou matematiku.

Současný pokrok technologie umožňuje doufat v další pokrok, [50] i přes obtíže dospět objektivně až ke kryptokinetickým zdrojům inteligentních sil.

Charles Richet napsal: „...nastane okamžik, možná dost brzy, kdy budou poznány funkce závitů, tzn. inteligence, tak jako funkce srdce, svalů a krve.“ [51]

Ohlasem na tuto naději bylo naléhavé přání, které nedávno napsal Robert Tocquet: [52]

„Kromě stále přesnějšího pozorování spontánních nebo vyvolaných paranormálních jevů nebo jevů za takové považovaných, bude muset podle mého názoru parapsycholog usilovat o určení povahy a mechanismu nervových mozkových vztahů k celému materiálnímu a spirituálnímu vesmíru, které jsou nesmírně pravděpodobné, a to z pohledu minulosti, přítomnosti a budoucnosti vesmíru. To mu umožní lépe pochopit jak a proč u paranormálních jevů, mimosmyslové vnímání skryté skutečnosti, znalost minulosti a budoucnosti jevů nepostižitelných rozumem, telekinezi a materializaci. A tak se metapsychika (nebo parapsychologie) stane vědou věd tím, že objeví prvopočáteční zdroje života a myšlení. A kdo ví, snad i jejich účelnost, pokud nějaká existuje.“

A tak věrný této futurologické inspiraci zasvětil doktor Jean Barry se svými spolupracovníky v současné době veškeré své úsilí organizaci špičkového výzkumu objektivního využití neobvyklých funkcí lidského mozku.

EPILOG

Přísnost intelektuální askeze žene vědce k vyjádření toho nevyřčeného, co přetěžuje jejich představivost v literární podobě knih sci-fi, novel a románů.

Cvičení prospěšné nikoli pouze tím, že uvolňuje tlak vyvolaný „fantazií“, ale také objevováním hloubky poetické představivosti badatele, která skrývá zdroje jeho inspirace, sílu jeho motivace a subjektivní důvody jeho orientace.

Viděli jsme, že v protikladu k absurdnímu východisku rozpadu osobnosti postupuje neobyčejné ve smyslu integrace komplexnosti, jejíž meze neznáme a které pro nás zůstávají tajemnými.

Pravděpodobně v tomto světle je třeba číst v metapsychickém románu Charlese Richeta nazvaném *Au seuil du mystere* (Na prahu tajemství), publikovaném rok před jeho smrtí, třetí a poslední novelu: *Člověk, který spal padesát let.* [53]

Je to příběh dr. Adriena Girarda, který se v r. 1875 ve věku třiceti let zabývá „vývojem biologických věd, protože fyziologie je, snad po astronomii, nejkrásnější z věd, neboť se jedná o duši, myšlení, život“. [54]

Objevuje omamné (v orig. biocémétiques) [55] vlastnosti šťávy plodů „*Mirabilis somnifera*“ vyvolávající ochlazení, spánek a mimořádné zpomalení životních funkcí, experimentuje sám na sobě a ze své hibernace vyjde teprve v r. 1930. Trpí neslýchaným protikladem mezi pokrokem vědy a techniky a truchlivým ústupem kultury a morálky, a rozhoduje se proto k návratu na břeh řeky zapomnění Léthé, aby se probudil až v r. 1980 nebo kolem r. 2000 v naději, že znovu nalezne „morální svět odlišný od dnešního divokého světa“.

„*Usínám pln důvěry,*“ píše svému příteli, „*neboť si jsem jist, že svět,*

do něhož se vrátím, mi přinese něco nepředvídaného. “

Zklamaný hloupostí navzájem se zabíjejících lidí a po dosažení prahu tajemství vložil zbožňovatel inteligence tak jako jeho o pět let starší hrdina veškerou svou naději do budoucnosti, naší přítomnosti, ozářené podle jeho předpokladu oním doplňkem duše, který jeho přítel Henri Bergson očekával od vývoje psychických věd. [56]

V díle *Traité de Métapsychique* lze objevit to, co snad mělo určující roli ve vývoji myšlení Charlese Richeta směrem k onomu „*doplňku duše*“: předpověď somnambulní ženy v dubnu nebo květnu 1884 týkající se nepředvídatelných okolností smrti jeho matky, která zahynula 7. června 1884 pod zřícenou hrází přehrady. [57]
Koincidence? Synchronicita? Výhybka osudu? To byl rok, kdy dokončil redakci svého díla *Essai de la psychologie générale* (Esej o obecné psychologii), kde se pokusil vysvětlit psychologické pomocí organického, a také rok, kdy ho navštívil Aksakoff, který mu vyjevil existenci jevů přesahujících somnambulismus a hypnotismus a následně ho pozval do Milána k účasti na experimentech s Eusapií Paladino. „*Tyto památné experimenty v roce 1884,*“ píše, „*probíhaly za přísné kontroly a přesvědčily mne, že existují věci, jejichž zkoumání odvržené oficiální vědou je přesto doménou experimentální fyziologie.*“ [58]

Fantazií vytvořený syn Charlese Richeta, dr. Adrien Girard, který se mu podobal jako bratr, si po dvou úsecích funkčního života přál vzbudit se do svého třetího života až mezi roky 1980 a 2000.

A podobně po dvou vydáních díla *Traité de Métapsychique*, která odpočívala v zažloutlých stránkách, nastal čas pro vydání třetí v r. 1994. Kéž by toto nové vydání probudilo zájem čtenářů a inspirovalo jako vzpomínku na velkého vědce nový rozmach vědeckého výzkumu na prahu tajemství, neboť nic není podivuhodnější než skutečnost.

Dr. Hubert Larcher Saint Paul,
7. března 1994

Poznámky

[1] **Gouhier** Henri: Préface de Henri Bergson. Oeuvres. Edition du Centenaire, Paris, Presses Universitaires de France, 1959, VII–XXX.

[2] **Bergson** Henri, *Les deux sources de la morale et de la religion*.

[3] **Bernard** Claude, *Introduction à l'étude de la médecine expérimentale*. Paris, Joseph Gilbert, 1946, str. 267–268.

[4] Id

[5] **Dessoir** Max: *Vom Jenseits der Seele*, 1889, Stuttgart, Enke 1967.

[6] **Tocquet** Robert: *Charles Richet* président de l'I. M. I., Revue métapsychique, č. 14, červen 1969, str. 9.

[7] **Richet** Charles: *Exposé des travaux scientifiques de M. Charles Richet*, Paris, Chameroy et Renouard 1901.

[8] Id.: str. 65–67, viz také **Richet** Charles: *La grande espérance*, Paris, Aubier 1933, Jeüne prolongés, str. 127–133, 150–151.

[9] **Richet** Charles: *La Métapsychique*. Proceedings of the Society for Psychical Research, 6. února 1905, str. 1–49.

[10] **Richet** Charles: *L'éloge de la raison*, Annales des Sciences psychiques, duben 1914, str. 79–81.

[11] **Roger** Henri: *Notice nécrologique*. Cahiers de l'Union Racionaliste, 1936, str. 290–293.

[12] **Richet** Charles: *Du somnambulisme provoqué*. Journal de l'Anatomie et de la Physiologie, 1875, str. 348–378.

[13] La Presse médicale, č. 51, sobota 27. června 1925, str. 857–862.

[14] **Richet** Charles: *De l'indexation décimale des sciences psychiques*, Annales des sciences psychiques, č. 2, únor 1905. V téže době v únoru 1905 Charles Richet navrhl ve svém předsednickém sdělení společnosti Society for Psychical Research název metapsychika (viz pozn. 9).

[15] **Richet** Charles: *L'homme et l'intelligence. Fragments de la psychologie et de la Physiologie*, Parix, Félix Alcan, 1887.

[16] **Richet** Charles: *L'intelligence et l'homme. Etudes de psychologie et de physiologie*. Paris, Félix Alcan, 1927.

[17] **Richet** Charles: *Apologie de la biologie*. Paris, Douin 1929, str. 81–84.

[18] **Flourens** Pierre: *De la vie et de l'intelligence*. Paris, Garnier 1858.

[19] **Richet** Charles: *Recherches expérimentales et cliniques de la sensibilité*. Paris, Masson, 1877.

[20] **Richet** Charles: *Structure et physiologie des circonvolutions cérébrales*. Paris, Germer Baillière, 1878.

[21] **Richet** Charles: *Le çons sur la physiologie générale des muscles, des nerfs et des centres nerveux*. Paris, Germer Baillière, 1882.

[22] Viz poznámka 7, Id, str. 23.

[23] **Richet** Charles: *Les réflexes psychiques*. Revue philosophique, 1888, str. 225–237, 387–422, 508–528.

[24] **Richet** Charles: *Essai de la psychologie générale*. Paris, Alcan, 1888.

[25] Viz pozn. 7, Id, str. 42-43.

[26] **Richet** Charles: *L'humorisme ancien et l'humorisme moderne*. Presse médicale, č. 79. 1. října 1910, Paris, Masson.

[27] Viz pozn. 7, Id, str. 6.

i[28] **May** Charles D: *The ancestry of allergy: Being an account of the original experimental induction of hypersensitivity recognising the contribution of Paul Portier*. The Journal of Allergy and clinical

immunology. sv. 75, č. 4, str. 485-495.

[29] **Portier** Paul a **Richet** Charles: *De l'action anaphylactique de certains venins*. Bulletin de la Société de Biologie, 1902, str. 170-172.

[30] **Richet** Charles: *L'Anaphylaxie*. Paris, Baillière, 1911.

[31] **Osty** Eugène: *Charles Richet (1850-1935)*. Revue métapsychique 1936, str. 18.

[32] Id, str. 31.

[33] Id, str. 35.

[34] **Richet** Charles: *Au secours*. Paris, Peyronnet, 1935, str. 103-104.

[35] **Jung** C. G.: *Correspondance 1941-1949*. Paris, Albin Michel 1993, str. 130.

[36] **Changeux** Jean-Pierre: *De la science vers l'art, v Ame au Corps. Arts et Sciences (1793-1993)*. (Grand Palais, Paris). Réunion des Musées nationaux. Gallimard/Electra 1993, str. 36.

[37] **Monod** Jacques: *Le hasard et la nécessité. Essai sur la philosophie naturelle de la biologie moderne*. Paris, Seuil 1970. str. 32-33.

[38] **Skinner** B. F.: *Science and Human Behaviour*. 1953, str. 30-31.

[39] **Koestler** Arthur: *Le cheval dans la locomotive*. Paris, Calmann-Lévy 1968, str. 23-24.

[40] **Richet** Charles: *Traité de métapsychique*. Paris, Alcan 1922, str. 2-5.

[41] *Paradigma*: Z řec. *paradeigma* – příklad, model, znamená pro vědce rámeček myšlení vlastní pro pochopení a vysvětlení skutečnosti.

[42] **Harman** Willis H.: *Les implications pour la science et la société des découvertes récentes dans le champs de la recherche psychologique et psychique*, in *Science et Conscience. Les deux lectures de*

l'univers. France-culture/Colloque de Cordoue. Paris, Stock 1980. str. 431440.

[43] **Geley** Gustave: *Expériences de matérialisation avec M. Franek Kluski*. Revue métapsychique, č. 3, leden-únor 1921, str. 119-126; č. 4, břez-en-duben 1921, str. 169-181; č. 5 květen-červen 1921, str. 221-225; č. 6, červenec-srpen 1921, str. 294-305. Dr. Gustave Geley byl ředitelem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1919 až 1924.

[44] **Tocquet** Robert: *Les moulages de l'Institut Métapsychique International*. Revue métapsychique, č. 1, břez-en 1966, str. 70-79. Profesor Robert Tocquet, který publikoval pět děl o iluzionismu pod pseudonymem Don Roberto, byl obzvláště kvalifikovaný pro kontrolu těchto experimentů. Byl předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1982 až 1983, potom čestným předsedou až do své smrti 23. září 1993 ve svých 96 letech.

[45] **Osty** Eugene et Marcel: *Les pouvoirs inconnues de l'esprit sur la matiere*. 1932. Dr. Eugene Osty byl ředitelem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1925 až 1938.

[46] **Warcollier** René: *La télépathie*. Paris, Félix Alcan 1921, str. V. Renée Warcollier byl předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) v letech 1950 až 1962.

[47] **Bender** Hans: *Enquete sur un cas de Poltergeist á Rosenheim. Psychokinésie spontanée*. Revue métapsychique, č. 17, 1971-1972, str. 55-62. Profesor parapsychologie ve Freiburgu v Brisgau. Dr. Hans Bender byl žákem Pierra Janeta a čestným členem Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International).

[48] **Barry** Jean: *Journal d'un parapsychologue*. Kap. IX: *Télépathie transocéanique. Expériences á grande distance de Bordeaux (France) a Newark (USA)*. Paris, Edition et publications premieres

1971, str. 163-178. Dr. Jean Barry je předsedou Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) od r. 1983.

[49] **Duplessis** Yvonne et coll.: *Couleurs visibles et non visibles*. Monaco, Rocher, 1984. Mme Yvonne Duplessis je místopředsedkyní Mezinárodního ústavu pro metapsychiku (l'Institut Métapsychique International) od r. 1983.

[50] *Une science nouvelle, la métapsychique. L'Institut Métapsychique International de Paris* in Recherches et technologie Ile de France, Publikace Ministerstva vyššího vzdělávání a výzkumu (Ministere de l'Enseignement supérieur et de la Recherche) D. R. R. T. Toulouse, Editions internationales 1993, str. 155, 157-161.

[51] **Richet** Charles: *Structure des circonvolutions cérébrales. (Anatomie et physiologie)*. Paris, Germer Baillere 1878, str. 170.

[52] **Tocquet** Robert: *Rukopisná poznámka*.

[53] **Richet** Charles: *Au seuil du mystere. Roman. L'homme qui a dormi 50 ans*, str. 127-187.

[54] Id, str. 133-134.

[55] *Biocemesa* (fr. *Biocémese*) Z řec. *bios*, život a *koimésis*, působit omámení.

[56] **Bergson** Henri: *Oeuvres. Edition du Centenaire*. Paris, P. U. F., 1959. *Les deux sources de la morale et de la religion*, 1932, str. 1238-1239.

[57] **Richet** Charles: *Traité de métapsychique*, Paris, Alcan 1922, str. 457-458 a 1923, str. 468-469.

[58] Viz. pozn. 31.

Předmluva k druhému francouzskému vydání

Oproti prvnímu vydání této knihy jsem doplnil popis různých nových experimentů týkajících se jak kryptestezie tak materializace, které jsem vykonal buď sám, nebo jiní autoři. Nedávné experimenty provedené se Stéphanem Ossovietzkim jsou natolik přesvědčivé, že zřejmě už nedovolí nejmenší nejistotu ve věci kryptestezie.

Byla mi adresována výtka, jejíž závažnost uznávám, že totiž popisy mnoha experimentů a pozorování uvedených v mé knize byly zkráceny, tak řečeno syntetizovány, což jim značně ubírá na průkaznosti. Mnohé telegnostické jevy jsou k velké škodě uvedené ve zkrácené a znetvořené podobě, protože popis, který je velmi průkazný, pokud je úplný, ztrácí na své přesvědčivosti v té míře, jak se z něho utváří souhrn.

Zajisté tomu tak je. Ale měl jsem na výběr mezi dvěma možnostmi. Buďto popis několika málo pečlivě vybraných jevů se všemi přesvědčivými podrobnostmi. Nebo nahromadění různých početných jevů zajímavých jak svou četností, tak rozmanitostí. Dal jsem přednost druhé možnosti, neboť je zřejmé, že každý, kdo se bude chtít více dovědět o podrobnostech toho kterého experimentu nebo telegnostického jevu, může se vždy obrátit na zdroj (který uvádím). A tak neúplnost informací je pouze zdánlivá, protože ji lze snadno doplnit.

Bylo mi také řečeno, ale to považuji za chválu, že jsem se příliš

vyhýbal teoriím a při popisu jevů bez uvedení nějakých závěrů jsem dospěl k šokujícím rozporům. Jistě, mohl bych tyto rozpory vyloučit, kdybych předložil nějakou hotovou teorii, vyškrtal to, co ruší, zveličil to, co je příznivé, zamlčel nepohodlné argumenty a poloviční důkazy přeměnil na důkazy plné. Tyto námitky se mě příliš nedotkly, neboť jsem si je předtím sám položil a možná s mnohem větší přísností, než učinili moji kritici. Bohužel je skutečností, že metapsychika je teprve v začátcích a dnes je jakákoliv úplná, soustavná a nelitostná teorie odsouzena k tomu, aby se stala pouze žalostným omylem¹.

E. Bozzano, jehož názor se mě velmi dotýká, mi přísně vyčítal, že jsem oddělil objektivní metapsychiku od metapsychiky subjektivní, neboť podle něho se ve skutečnosti obě tyto kapitoly metapsychiky zpravidla prolínají.

Nemohu sdílet tento názor. Naopak se mi zdá, že přinejmenším z didaktického hlediska je toto oddělení, které je nové, nepopíratelným pokrokem.

Především, u různých médií dochází téměř vždy k plné specializaci. Například Eusapia Paladino nebo Marthe Béraud jsou média vyvolávající výlučně fyzické účinky. A nevím, jestli Mme Piper někdy vyvolala hmotné projevy.

Je pravda, že některá média jako Home, Kluski, Stainton Moses, Mme d'Espérance jsou nadána oběma druhy mediumity. Bylo by ale velkou chybou považovat obě za nevyhnutelně navzájem spojené. Vytváření světél nebo ektoplasmy je velmi vzácné, zatímco mnoho osob, ať hypnotizovaných nebo nikoli, má záblesky jasnozřivosti. Tyto přechodné, nikoli pravidelně se vyskytující, občasně a nedokonalé kryptestetické schopnosti jsou velmi běžné. Téměř bych řekl, že každý je ve svém životě někdy měl. Něco jiného je materializace. Neboť v současné době není na světě dvacet osob schopných vyvolat na dálku nějaký účinek na hmotu, snad s výjimkou jevu raps. Ale zkoumání jevu raps bude muset pokračovat s větší pečlivostí, než tomu bylo dosud.

Ostatně i používané výzkumné metody jsou v obou částech

metapsychiky zcela rozdílné, a to samo o sobě musí stačit k ospravedlnění našeho třídění.

Stejně tak se kloním k názoru, že jedním ze základních výsledků mé knihy je jasný důkaz této nezbytné odlišnosti.

Bozzanovi velice rád přiznám názor, že pokrok metapsychické vědy může vést k nalezení nějakého vztahu mezi těmito dvěma až dosud oddělitelnými druhy jevů. Nic není zdánlivě více v rozporu s rozumem, kromě řídkých výjimek, než jednotvárné hrubé jevy materializace bez jakéhokoli smyslu a dokonce bez jakéhokoli rozumného smyslu.

Rozhodně tedy v téměř jednomyslném mínění všech kritiků, a to ať si to uvědomují či nikoli, došlo k úplnému oddělení metapsychiky objektivní a metapsychiky subjektivní. Soud o jedné z nich se velmi liší od soudu o druhé.

1) Přijímají se jevy subjektivní metapsychiky.

2) Zpochybňují se a obecně se popírají jevy objektivní metapsychiky.

I. Jevy jasnozřivosti, telepatie, kryptestezie a telegnose jsou skutečně tak početné a průkazné, že je nelze popřít. Po příkladech, které poskytl Alexis Didier, Mme Piper, Mme Léonard a po stovkách dalších průkazných příkladů jsou přesvědčivé případy Mme Briffaut a zejména Ossovietzkiho.

Veřejné mínění bylo možná na subjektivní metapsychiku připraveno telepatickou hypotézou přijímanou od počátku s jistou přízní, až se stala téměř populární, nebo udivujícími jevy bezdrátové telegrafie. Stále platí, že dnes už téměř neexistuje nesmiřitelný odpor proti mému tvrzení, které znovu uvádím v nejjednodušší podobě vylučující jakoukoliv spiritistickou nebo jinou hypotézu:

V lidské psychice existují i jiné poznávací cesty než prostřednictvím normálních smyslů.

Jízlivý kritik, jehož zjevně zlý úmysl nelze z našeho pohledu popřít, Léon Daudet dokonce přibližně řekl (cituji z pojednání), že nijak

neodmítá uznat zvětšení rozsahu lidské psychiky. Je to asi tak jako v obecném uvažování, kde bylo vzneseno pohrdání, výsměch a kritika vůči objektivní metapsychice, materializaci a fantomům, nebylo řečeno nic nebo téměř nic proti jasnozřivosti a kryptestezii.

A to je důležitá skutečnost, jejíž význam nelze zakrývat.

Když se předloží vědecké nebo laické veřejnosti tak nové a zvláštní skutečnosti, jako jsou metapsychické jevy, je prudký odpor jistý. Je tedy dostatečné, že byla přijata polovina nových koncepcí.

Ta první polovina však už téměř není předmětem diskuse. Nikoli proto, že by snad byla prohlášena za přijatou a oficiálně uznanou vědeckou pravdu, ale protože se o ní mlčí a nestaví se proti ní sarkasmus ani popírání.

Kdyby jediným výsledkem mé knihy bylo to, že do pozitivní vědy vstoupí revoluční údaj o existenci neznámých vibrací ve vesmíru, které působí na lidský organismus, aby v lidské psychice vyvolaly jisté znalosti, které normálními smysly nemohou přicházet, považoval bych to za užitečně vykonané dílo.

V současné době nemusí být přijetí výslovné, stačí přijetí mlčky.

Stručně řečeno, nemusím už bránit dále uvedenou domněnku, kterou znovu opakuji, abych ji správně charakterizoval a přivedl její dosah k pochopení:

Ve vesmíru existují vibrace (síly), které vzbuzují naši citlivost a přinášejí jisté znalosti o skutečnosti, které nám normální smysly nemohou poskytnout.

Avšak toto, jakkoli se domnívá Bozzano, není hypotéza, je to skutečnost.

A nepatřím mezi ty, kdo říkají: jeden jev nic neznamená, pokud nelze podat jeho vysvětlení ani teorii. Domnívám se naopak, že tato danost, nová a úžasná, je revolucí v psychologii. Kdo nakonec ví, jestli nepůjde dál?

Až dosud směřovalo veškeré úsilí vědy k dokázání skutečnosti.

Napříště bude možné zkoumat její možné způsoby projevu, načrtnout hranice, důkladně prozkoumat podmínky. I když se omezíme na psychologii, aniž bychom se vrhli do dobrodružství obecné fyziky nebo sociologie, pochopíme, že jsme na okraji nové psychologie. A jak jsme právě řekli, je ohromná. Veškerá psychologie tím bude od základu upravena a důsledky této skutečnosti nemůžeme předvídat. Na vědě je ve skutečnosti obdivuhodné to, že zároveň s tím, jak se vymaní jeden z jejích článků obrovského tajemného řetězu, objeví se jiné, jejichž zvláštnost a krásu naše chabá rozumovost nemůže předvídat. Každý pokrok je vstupem do neprozkoumaného.

Zkrátka subjektivní metapsychika definitivně pronikla do neúprosného rámce vědy.

II. Zcela jinak je tomu u metapsychiky objektivní. A velice dobře chápeme, proč tomu tak je.

Především, objektivní jevy metapsychiky jsou mimořádně vzácné, nesmírně vzácné. Média vyvolávající fyzické účinky existují ve velmi malém počtu. Lze uvést sotva tucet těch, která se propůjčila k přísnému zjišťování, takže experimentování se může týkat pouze jistého velmi omezeného počtu subjektů, a to za podmínek, které silně vyvolávají podezření z podvodu, jako je např. tma. Odtud pochází zjednodušený závěr: „Není to nic než podvod.“

A všechna naše podezření jsou oprávněná, neboť slavná média, která se stala profesionály, se často ať vědomě či nevědomě oddávala podvodům.

A potom i když je kryptestezie vzrušující, je možná mnohem méně záračející než vznik fantomu, který lze fotografovat a lze se ho dotknout.

Stejně tak nejsem nijak překvapen obecným rozpoutáním vášní proti ektoplasmě. Veřejnost je ve stejném duševním stavu, v jakém byl Crookes, Morselli, Bottazzi, Ochorowicz, Sir Oliver Lodge předtím, než začali experimentovat. A rozhodně i já jsem měl dlouho podobný

názor. Proč bych se měl rozhořčovat nad tím, že ostatní myslí podobně a docházejí ke stejným závěrům jako my?

V každém případě to byl cenný zdroj pro některé novináře.

Hloupostem, legráckám a povídačkám ve stájích nebo v kuchyních se dal volný průběh. Někteří novináři v tom viděli vznešenou látku k rozvíjení jemnosti svého ducha a pronikavosti svého úsudku. Samozřejmě si nepřčetli nic z toho, co o tom bylo napsáno. Ale odkdy je třeba pro redigování humoristické stránky hluboce přemýšlet nebo něco důkladně zkoumat?

Tato duševní nevázanost ostatně nemá žádný význam. Mnohem vážnější jsou nepříznivé kontrolní experimenty u některých základních jevů objektivní metapsychiky.

To se týká kontrol, jejichž předmětem byl Nielsen, Miss Goligher, Marthe-Eva Béraud a fotograf Hope a Crewe.

V předmluvě nelze vstoupit do diskuse, která je ve stručnosti uvedena dále. Spokojme se s tvrzením, že negativní experimenty, pokud by ovšem nebyly ve velkém počtu, nedokazují nic proti experimentu pozitivnímu.

Jediný pozitivní experiment, samozřejmě za předpokladu, že byl správně provedený, všechno přebije. Například držím obě ruce Eusapie, vysoko je zvedám a vzdaluji od sebe a přitom mě jiná ruka hladí po tváři. To je pozitivní experiment. Nevím, jak by bylo možné ho vyvrátit tvrzením: „Stokrát jsem držel ruce Eusapie daleko od sebe a nikdy jsem necítil třetí ruku.“ Toto popření nic nedokazuje. A jsme nuceni zjistit, jak bych v tomto směru mohl být obětí iluze stejně tak jako Ochorowicz, Frédéric Myers, Sir Oliver Lodge.

Jistě, nové experimenty týkající se tohoto tak zvláštního a záračejícího předmětu budou vždy nezbytné. Neboť objektivní metapsychika opravdu není dosud vybudována na tak pevných základech jako metapsychika subjektivní, což je dáno mimořádnou vzácností médií vyvolávajících fyzické účinky a (relativní) snadností podvodu. Nicméně se domnívám, že některé ze základních jevů nelze

popřít.

Cožpak by vše, co jsme až dosud viděli, mohl být jen podvod?! Ten by musel začít malými Foxovými, které by si podivně vymyslely jako zábavu vytváření zvuků raps. A od té doby tisíce osob, jistě velice důvěřivých, ale většinou naivně poctivých, by při soukromých seancích vyvolávaly zvuky raps, aby se přizpůsobily primitivní fantazii malých Foxových. A protože by Home dostal jednou nápad vytvořit fantomatickou ruku, Eusapia, Slade, Stainton Moses by také vytvářeli fantomatické ruce. Protože Eva by vynalezla zvláštní taškařici s ektoplasmou vycházející z úst, Stanislawa, Willy, Miss Goligher by její žertování napodobovali. Toto nahromadění lží, které by vzdorovaly všem kontrolám, je přinejmenším stejně tak nepravděpodobné jako ektoplasma.

Budoucnost a dokonce blízká budoucnost tuto při rozsoudí.

III. Spiritisté přijali mé *Pojednání o metapsychice* s velkým chladem a chápu jejich duševní stav. Namísto přijetí jejich naivní a chabé teorie jsem navrhl počkat na vznik nějaké obhajitelné teorie, až budou jevy utříděny, kodifikovány, označeny podle požadavků přesné experimentální metody. Naproti tomu spiritisté se domnívají, že už nyní mají odpovídající vysvětlení všech jevů. Řekl jsem, že jejich vysvětlení je hypotetické, ale neváhal jsem uznat, že v některých řídkých případech je zjednodušující spiritistická hypotéza zdánlivě výhodnější. Věřím, že je to pouze zdání. Přesto, zdání tu je.

Kdyby byli spiritisté spravedliví, uznali by, že má snaha uvést všechny jevy založené na jejich víře do řádu vědeckých skutečností zasluhuje jistou shovívavost.

Uznali by, že učiněný krok vpřed je značný, protože subjektivní metapsychika (kryptestezie) se od nynějška zdá být definitivně prokázanou vědeckou skutečností.

Věda je, celkem vzato, suverénní paní budoucnosti. Nevytváří se modlením, projevy víry ani neuváženým přesvědčením, ale jedině

opakovaným přesným bádáním. A bez obavy, že se budu opakovat, řeknu, že je třeba být stejně tak odvážný při vytváření hypotéz jako přísný při experimentech.

Toto první *Pojednání o metapsychice* stihne obvyklý osud. Bude brzy překonáno a vyjde z módy, protože pokrok této nové vědy bude rychlý.

Ale nikdo nebude šťastnější než já při spatření nového pojednání, úplnějšího a průkaznějšího, napravujícího omyly, opravujícího opomenutí, rozptylujícího nejistotu, nejasnosti a protiklady tohoto nástinu, prvního systematického a didaktického výkladu těchto problémů vyvolávajících úzkost.

Charles Richet, 1923

Poznámka

1 A to samozřejmě nemluvím o nespravedlivých, neúplných a anonymních kritikách. V deníku *Mercure de France* se cituje experiment F. N. T. B. T. (str. 208 mé knihy) a je tam označen jako velmi špatný. Ale anonym, který mne kritizuje, zcela jednoduše vynechal toto: „*Jestliže označím tento experiment, který vedle všech pěkných experimentů, o nichž jsem se zmínil výše, je velice průměrný, není to proto, že bych k němu chtěl přihlížet. Je to proto, abych ukázal, že počet pravděpodobnosti je velice užitečný.*“

Stejně tak potvrzují, že experiment je *velice* (říkám *velice*) průměrný, že k němu nechci přihlížet, že je uvedený pouze pro ilustraci použití počtu pravděpodobnosti. A aniž by byly uvedeny tyto výhrady, je mi to vyčítáno!

Mnohé kritiky mají stejnou hodnotu. Je zbytečné se jimi zabývat.

Předmluva

k prvnímu francouzskému vydání

Ti, kdo doufají, že v této knize naleznou mlhavé úvahy o osudech lidstva, o magii a o teosofii, budou zklamáni. Chtěl jsem napsat knihu vědeckou, nikoli vysněnou. Spokojil jsem se tedy výkladem jevů a prodiskutováním jejich reálnosti, a to nejen bez snahy o vytvoření nějaké teorie, ale o teoriích se dokonce téměř ani nezmiňuji. Je to proto, že teorie až dosud v metapsychice navržené mi připadají nesmírně chabé.

Je možné a téměř pravděpodobné, že jednou bude předložena obstojná teorie. Ale ta doba ještě nenastala, poněvadž zatím jsou popírány skutečnosti, na kterých by každá teorie měla být vybudována. Nejprve je třeba jevy zjistit a vyložit je jak v souhrnu, tak v jednotlivostech, aby tak mohly být důkladně prozkoumány všechny okolnosti. To je naše první a dokonce jediná povinnost.

Úloha je to však značně obtížná. Jelikož se ve skutečnosti jedná o jevy neobvyklé, veřejnost i vědci mají snahu jejich existenci zcela jednoduše a bez ověření popírat.

A přece tyto jevy existují. Jsou početné, hodnověrné a budí pozornost. V tomto díle se setkáme s tak početnými, přesnými a průkaznými příklady, že si nelze představit, jak by se důvěryhodný vědec, který souhlasí s jejich zkoumáním, mohl odvážit všechny je zpochybnit.

Tři základní jevy, které tvoří tuto novou vědu, můžeme shrnout do tří slov.

1. **KRYPTESTEZIE** (*cryptesthésie*) (*u starších autorů lucidité – jasnozření*); tj. *poznávací schopnost odlišná od normálních smyslových poznávacích schopností.*

(Poznámka překladatele V českém vydání zachováme termín *kryptestezie*, i když tento výraz do značné míry odpovídá označení *mimosmyslové vnímání*, *ESP* (z angl. Extrasensory Perception). *ESP* zahrnuje jednak *telepatii*, tj. vnímání myšlenek a subjektivních prožitků jiných lidí, a jednak *jasnovidnost*, tj. vnímání objektivních událostí a skutečností okolního světa, v obou případech bez pomoci známých smyslů a známých fyzikálních energií.

Autor tohoto díla ještě rozlišuje *kryptestezii experimentální* a *kryptestezii náhodnou* a podle jiného dělení *telegnosi (monition)*, tj. poznávání událostí přítomných nebo minulých, *aprekognici (prémonition)*, tj. zjišťování událostí, které teprve nastanou.)

2. **TELEKINEZE**, tj. mechanické působení na předměty nebo osoby, které je odlišné od působení známých mechanických sil a probíhá za určitých podmínek bez doteku a na vzdálenost.

3. **Ektoplasmie** (*u starších autorů MATERIALIZACE*); tj. vytváření různých objektů, které obvykle zdánlivě vycházejí z lidského těla a nabývají vzezření hmotné skutečnosti (šaty, závoje, živá těla).

(Poznámka překladatele: Dáváme přednost v české literatuře běžnějšímu výrazu *materializace*, kterým budeme označovat jev jako takový, zatímco název *ektoplasma* bude vyhrazen pro látku, ze které se materializované předměty tvoří.)

A to je celá metapsychika. Zdá se mi, že pokud jsme došli až sem, už to samo o sobě je až příliš daleko. A ještě dále, to zatím není věda.

Ale očekávám, že přísná a neúprosná věda bude muset uznat

existenci těchto tří zvláštních jevů, které dosud odmítala uznat.

Tato kniha je napsána formou obvyklou u klasických pojednání v jiných vědách, jako je fyzika, botanika, patologie apod., a to ve snaze odstranit z tzv. okultních jevů, z nichž mnohé jsou neoddiskutovatelně skutečné, zdání nadpřirozenosti a mystiky dodané jim osobami, které je nepopíraly.¹⁾

¹⁾ V bibliografii, která si ovšem nečiní nárok na úplnost, se používají zkratky A. S. P. pro *Annales des Sciences Psychiques*, P. S. P. R. pro *Proceedings of the Society for Psychical Research Journal of the Society for Psychical Research*, Am. S. P. R. pro *Proceedings of the American Society for Psychical Research*.

Kniha první

METAPSYCHIKA OBECNĚ

KAPITOLA I

Definice a klasifikace

Ve všech dobách se lidé setkávali s tím, že mezi běžnými událostmi každodenního života se vyskytují zvláštní, obvyklé skutečnosti se vymykající nepředvídané jevy. Jelikož se pro ně nepodařilo nalézt žádné rozumné vysvětlení, byly považovány za projev nadpřirozených sil a za působení všemocných bohů nebo démonů.

Postupně s rozvojem našich znalostí ztratila víra v tyto božské nebo démonické zásahy do našich malých lidských záležitostí svou půdu. Když spatříme polární záři, zatmění, kometu nebo prostě bouřku, vidíme v tom dnes už jenom přírodní jev, pro který umíme přesně formulovat zákony. Ani při epilepsii nebo hysterickém záchvatu neuvažujeme o působení Herkula nebo Satana. [1]

I přes svůj nesmírný pokrok nemůže naše věda podat vysvětlení jistých výjimečných jevů, pro které neplatí dosud známé zákony fyziky, chemie nebo fyziologie. Jelikož klasická věda tyto jevy a síly nedokázala vysvětlit, zaujala velmi pohodlné stanovisko: nebrala je na vědomí. Avšak to, jestli je existence těchto zvláštních jevů popírána

nebo přijímána, nemá na ni nejmenší vliv.

Zda se určitý jev stane nebo nestane součástí školních vědomostí, na tom mu opravdu málo záleží.

Domníváme se, že by měl být podán soustavný výklad souhrnu těchto jevů. Nelze uznat, že samy tyto jevy, jakkoli jsou neobvyklé, by se neřídily zákony a v důsledku toho by nebyly přístupné zkoumání, tj. vědě. Ano, myslíme si, že může existovat věda nebo alespoň výzkum nadpřirozena a okultních jevů.

Avšak slovo *nadpřirozený*, stejně jako slovo *supranormální*, které užívá F. Myers, je nesprávné. Ve vesmíru přece může být jenom to, co je přirozené a normální. Každý jev je od okamžiku svého vzniku nezbytně přirozený a normální. Odmítáme proto slova *nadpřirozený* a *supranormální*, stejně jako slovo *okultní*, protože okultní vědy velmi prostě řečeno znamenají, že jsou tajemné a pro nás proto nepřístupné. V roce 1905 jsem navrhl výraz *metapsychika*, který byl jednomyslně přijat. Toto slovo se opírá (a to nelze pominout) i o autoritu Aristotela. Aristoteles chtěl po svém pojednání o fyzikálních silách napsat také kapitolu o velkých zákonech přírody, které přesahují předmět fyziky, a tuto knihu nazval: „*Po věcech fysických*“ (řecky μετά τὰ φύσικα, „*Meta fysika*“). [2]

Metapsychiku je nyní třeba definovat.

Pro každý metapsychický jev je charakteristické, že se zdá být vyvolán neznámou (lidskou nebo nikoli lidskou) inteligencí. V přírodě se setkáváme s inteligencí pouze u živých bytostí. U člověka nevidíme žádný jiný zdroj poznání než prostřednictvím smyslů. Výzkum inteligence člověka i zvířat ponecháme (klasické) psychologii. Metapsychické jevy jsou jiné: *jsou zdánlivě vyvolány neznámými inteligentními silami, mezi které zahrnujeme i udivující rozumové projevy našeho nevědomí.*

Pokud samozřejmě ponecháme stranou psychologii, jejíž předmět je jasně vymezen, je metapsychika jedinou vědou, která zkoumá inteligentní síly. Všechny ostatní síly, které vědci až dosud zkoumali a

analyzovali z hlediska příčin a účinků, jsou silami slepými, které si nejsou vědomé sebe sama, postrádají rozmary, jinak řečeno nemají osobnost ani vůli. Chlór a sodík se slučují, aniž bychom u nich předpokládali sebemenší míru rozumu. Rtuť se vlivem tepla roztahuje, aniž by to chápala a mohla na tom cokoli změnit. Slunce vysílá do prostoru tepelné, elektrické a světelné záření bez jakéhokoliv volního úsilí, bez představitosti, bez výběru a bez myslící osobnosti.

Naproti tomu síly, které vyvolávají předtuchy, telepatii, pohyby předmětů bez dotyku, zjevení a jisté mechanické a světelné jevy, se nezdaří být slepé a nevědomé jako chlór, rtuť nebo Slunce. Nemají charakter osudové nutnosti spojený s mechanickými a chemickými projevy hmoty. Zdá se, jako by byly rozumné, měly svou vůli a *úmysly*, které možná nejsou lidské, ale v každém případě se podobají lidské vůli a úmyslům. Rozumový přístup, tj. výběr, úmysl a rozhodování odpovídající nějaké neznámé osobní vůli, to je vlastností všech metapsychických jevů.

Metapsychiku si rozdělíme na metapsychiku *objektivní* a na metapsychiku *subjektivní*.

Objektivní metapsychika se zabývá, třídí a analyzuje jisté vnější *mechanické, fyzikální nebo chemické* jevy, vnímatelné našimi smysly, které nejsou vyvolány silami dosud známými a které mají zdánlivě inteligentní charakter.

Subjektivní metapsychika zkoumá jevy, které jsou výhradně *intelektuální*. Je pro ně charakteristické poznání určitých skutečností, které nám naše smysly nemohou odhalit. Vše probíhá, jako bychom měli nějakou tajemnou poznávací schopnost, *jasnozřivost*, kterou klasická fyziologie vnímání dosud nedokáže vysvětlit. Navrhuji pro tuto novou schopnost název *kryptestezie*, tj. citlivost, jejíž podstata nám uniká.

Subjektivní metapsychika je tedy věda, která se zabývá výhradně jevy duševními, jež lze uzнат bez jakékoli změny známých zákonů živé nebo neživé hmoty nebo různých fyzikálních energií, světla, tepla,

elektřiny a přitažlivosti, které obvykle zjišťujeme a měříme.

Naproti tomu objektivní metapsychika se zabývá jistými hmotnými jevy, které běžná mechanika nedokáže vysvětlit. Jsou to pohyby předmětů bez doteku, strašidelné domy, přízraky, materializace, jež lze fotografovat, zvuky, světla, veškeré hmatatelné a našim smyslům přístupné skutečnosti.

Jinak řečeno, subjektivní metapsychika je vnitřní, psychická a nehmotná, zatímco objektivní metapsychika je hmotná a vnější.

Hranice mezi oběma druhy jevů je někdy neurčitá, ale často je naopak velice ostrá. Např. 11. června 1904 v Paříži sdělilo médium výslovně, že došlo k vraždě královny Dragy, ačkoli se o tomto zločinu, který se přesně v tu dobu stal v Bělehradě, nemohlo nijak racionálně dovědět. To je úkaz, který spadá do subjektivní metapsychiky.

Eusapia Paladino dává ruce padesát centimetrů nad desku těžkého stolu, ostatní přítomní jí drží ruce, nohy, kolena, hrud', hlavu a ústa. Přesto se všechny čtyři nohy stolu bez dotyku zvedají. To je jev, který patří do objektivní metapsychiky.

Jevy často spadají do obou druhů metapsychiky současně. Potom je rozlišení obtížné, ne-li nemožné. A spatří obraz svého umírajícího otce B. To je zjevně subjektivní vize, pokud osoby stojící vedle A nic nevidí. Jestliže ale obraz B v okamžiku, kdy se zjevil A, vidí i jiné osoby a přízrak lze dokonce vyfotografovat, není to jev pouze subjektivní, ale je objektivní, poněvadž je hmotný. Vize osoby A přestává být jevem subjektivním.

Subjektivní jevy se vyskytují mnohem častěji než jevy objektivní. Média, která vyvolávají objektivní jevy, jsou vzácná. Ostatně současně s jevy materiálními se téměř vždy vyskytují i významné subjektivní metapsychické jevy.

Metapsychiku lze tedy definovat takto: *Věda, jejímž předmětem jsou mechanické nebo psychické jevy vyvolané zdánlivě inteligentními silami nebo neznámou schopností skrytou v lidské psychice.*

Je to tedy věda stále ještě hluboce tajuplná. Toto tajemství je

dokonce důvodem k tomu, abychom k jejímu zkoumání přistupovali s krajní vědeckou opatrností.

KAPITOLA II

Existuje metapsychika?

Tuto otázku si musíme položit, protože podle mnoha vědců nic z toho, na co se odvoláváme v oblasti magnetismu a spiritismu, nelze brát vážně. „Na základě báhorek nelze dělat vědu,“ říkají, „protože ta sporadická líčení, která předkládáte, nejsou nic jiného než báhorky. Halucinace, o nichž s velkými podrobnostmi vyprávějí naivní lidé, patří do oblasti duševní pomatenosti a představení médií je velkým podvodem. Média, která se tváří, že jsou nadána nadpřirozenými schopnostmi, a říkají, že jsou prostředníky mezi světem mrtvých a světem živých, mají buď halucinace, nebo to jsou taškáři. Jakmile se učiní opatření proti důvěřivosti a podvodu, vždy odhalíme omyl nebo klamání. Před vyšetřujícími komisemi s vědeckou autoritou nebyl nikdy předveden žádný nezpochybnitelný případ jasnovidnosti nebo pohybu předmětů bez dotyku. Když vyloučíme náhody, chyby pozorování a podvody, zůstane z tak zvané metapsychiky pouze obrovská iluze. Při zpříšňování podmínek tyto jevy ztrácejí na intenzitě, až nakonec zcela mizí. Věda, která se považuje za experimentální a přitom se opírá o pokusy, které nelze opakovat, není vědou. Tvrdíte, že existují neobyčejné a nepravděpodobné jevy, které převracejí vše, co věda až dosud uznala za pravdivé, ale nejste schopni to dokázat, protože tento důkaz dosud uniká veškerému systematickému výzkumu. Není naším úkolem dokazovat, že vámi uváděné jevy jsou chybné, ale je na vás, abyste dokázali jejich pravdivost.“

„A i kdybychom tyto zvláštní jevy viděli, považovali bychom se za oběť podvodu a klamu, poněvadž se pohybujete mezi podvodníky a

vaše tvrzení jsou příliš nesmyslná, než aby mohla být pravdivá.“

Taková je asi řeč ctihodných vědců, kteří metapsychice upírají jakoukoli reálnost. Kdyby měli pravdu, byla by tato kniha úplně zbytečná nebo dokonce směšná. Mohla by být nazvána *Pojednání o omylu*.

Avšak domníváme se, že tyto tzv. okultní jevy nazvané tak proto, že jim nerozumíme, existují, a pokusíme se o tom podat dostatek důkazů.

Opakovaně jsme četli, studovali a analyzovali díla pojednávající o tomto předmětu a považujeme za nesmírně nepravděpodobné a dokonce za nemožné, aby tak slavní a počestní lidé, jako Sir William Crookes, Sir Oliver Lodge, Reichenbach, Russel Wallace, C. Lombroso, William James, Schiaparelli, F. Myers, Zöllner, A. de Rochas, Ochorowicz, Morselli, Sir William Barrett, E. Gurney, C. Flammarion a mnozí další se při své učenosti a ostražitosti nechali stokrát oklamat podvodníky a stali se obětí udivující důvěřivosti. Tito *všichni* lidé přece *pokaždé* nemohli být tak slepí, aby nezpozorovali hrubé podvody, natolik neopatrní, aby dělali závěry tam, kde pro to nejsou důvody, a natolik neschopní, aby ani jeden z nich nikdy nevykonal jediný nezpochybnitelný experiment. Především jejich zkušenosti zasluhují, aby o nich lidé vážně přemýšleli a ne, aby je s pohrdáním odmítali. [3]

Dějiny vědy nás učí, jak i nejprostší objevy byly *předem* odmítány pod záminkou, že odporují vědě. Magendie popíral chirurgickou anestezii. Akademikové všech akademií po dvacet let popírali úlohu mikrobů. Galileo byl uvězněn za výrok, že Země se otáčí. Bouillard považoval telefon za břichomluvectví. Lavoisier prohlásil, že z nebe nepadají žádné kameny, protože tam žádné kameny nejsou. Krevní oběh byl uznán teprve po čtyřiceti letech neplodných diskusí. Můj pradědeček P. -S. Girard prohlásil v roce 1827 při rozpravě v Akademii přírodních věd za bláznovství myšlenku, že vodovodem by bylo možné přivádět vodu do vyšších poschodí každého domu. V roce 1840 tvrdil J. Müller, že nikdy nebude možné změřit rychlost nervového vzruchu. V

roce 1699 zkonstruoval Papin první parník, o sto let později Fulton tento vynález učinil znovu, ale jeho použitelnost k plavbě byla uznána teprve po dvaceti letech. Když jsem v roce 1892 pod vedením svého slavného učitele Mareye konal první letecké pokusy, setkával jsem se pouze s nedůvěrou, pohrdáním a posměšky. O hloupostech, které byly vysloveny v okamžiku každého objevu proti němu samému, by bylo možné napsat celou knihu.

Všimněme si, že se nejedná o obecný lid, jehož mínění o těchto věcech není důležité, ale o vědce. A právě vědci se domnívají, že vytyčili hranice, které budoucí věda nedokáže překročit. Jak to vyjádřil oduševněle C. Flammarion, „tím, že se stávají mezníkem, vytyčují cestu pokroku“.

Když prohlašují, že určitý jev není možný, zaměňují velmi nešťastně to, co vědě *odporuje*, s tím, co je ve vědě *nové*. To je třeba zdůraznit, protože zde je příčina vážného nedorozumění.

Tělesa se teplem roztahují. Kdyby někdo tvrdil, že rtuť, měď, olovo nebo vodík se v obvyklých experimentálních podmínkách při ohřívání neroztahují, můžeme to popřít, protože je to ve zjevném rozporu s každodenně pozorovanou, zjištěnou a zkoumanou skutečností. Kdyby ale po objevu nového kovu o něm nějaký vědec prohlásil, že se teplem neroztahuje, ale naopak smršťuje, neměli bychom právo to *předem* popírat. Bez ohledu na nepravděpodobnost takové odchylky od fyzikálních zákonů by bylo třeba toto zvláštní tvrzení ověřit, abychom se vyhnuli možnému odsouzeníhodnému předpokladu. Jedná se přece o novou látku, která se možná od ostatních liší.

Každá nová pravda nám připadá nesmírně nepravděpodobná. Ve vědě se objevuje každou chvíli, a jakmile ji nějaký badatel vysloví, vyvolá tím značné rozhořčení. Namísto ověření ji lidé popírají.

Claude Bernard prohlásil, že v těle živočichů se tvoří cukr. A hned se začaly množit námitky. „Kdybychom připustili vznik cukru v organismu živočichů, narušili bychom tím harmonii živého světa. Cukr vytvářejí rostliny a živočichové ho pouze konzumují. Cukr nalezený v

živočišném organismu byl buď přijatý s potravou, nebo pochází z posmrtných změn. Zkrátka, živočišný organismus nemůže vytvářet cukr.“

Víme dobře, jak tyto věty skončily.

Představme si, že se ještě nic neví o přitažlivosti magnetu a že magnet je nesmírně vzácný a téměř se nevyskytuje. Nějaký cestovatel se s ním ale už setkal a vypráví o předmětu, který přitahuje železo. Jeho tvrzení vyvolá obecné rozhořčení a nesouhlas: Proč má tuto vlastnost železo, když ji nemá měď, olovo nebo žádná jiná látka? K čemu je předmět, který něco přitahuje? Nikdo dosud nic podobného neviděl. Kdyby to byla pravda, muselo by to být už dávno známé. [4]

Vše, co neznáme, nám vždy připadá nepravděpodobné. Ale to, co je dnes nepravděpodobné, může se stát zítra základní pravdou.

Uved'me pouze čtyři objevy, jejichž vznik jsem díky svému vysokému věku sledoval na vlastní oči a které by lidem v roce 1875 připadaly zruďné, absurdní a nepřípustné:

1) V Římě lze slyšet hlas osoby, která hovoří v Paříži (telefon);

2) Zárodky nemoci lze uchovávat v lahvičce a kultivovat v inkubátoru (bakteriologie);

3) Lze fotografovat kosti živých osob (rentgenové paprsky);

4) Lze dopravit vzduchem pět set děl rychlostí 300 km/h (letadla).

Kdo by byl v roce 1875 tvrdil něco tak odvážného, byl by považován za nebezpečného šílence.

Naše psychika založená na rutině je uspořádaná tak, že odmítá uznat to, co je neobvyklé. A přitom ke správnému zkoumání jevů kolem nás si stačí uvědomit, že *existují jevy obvyklé a jevy neobvyklé*. Není třeba říkat nic víc. Zejména není správné dělit jevy na ty, kterým rozumíme, a ty, kterým nerozumíme. Neboť po pravdě řečeno, nerozumíme vlastně vůbec ničemu z velkých nebo malých pravd vědy.

Co je to hmota? Je spojitá nebo nespojitá? A co elektřina? Pochopili snad hypotézu éteru ti, kdo o ní vykládají? Chápeme

gravitaci, když vidíme, jak kámen vržený do vzduchu padá k zemi? Rozumíme tomu, když se dva plyny sloučí za vzniku zcela odlišné nové kapalné látky, ve které lze nalézt stejné atomy jako v původních plynech? Proč z vajíčka po oplodnění určitým spermatozoem vznikne podle původu buď dub, mořský ježek, slon nebo Michelangelo? Proč pavouk sruje síť a proč skřivani létají přes moře? Tyto zázraky nás neudivují, poněvadž jsme na ně zvyklí. Je ale třeba si umět přiznat, že tyto skutečnosti i přes svou obvyklost jsou pro nás naprostým tajemstvím.

Metapsychické jevy nejsou o nic více či méně tajemné než elektřina, oplodňování nebo teplo. Rozdíl je pouze v tom, že *nejsou tak obvyklé*. Bylo by tedy nesmírně absurdní odmítat jejich zkoumání jenom proto, že jsou neobvyklé. [5]

Pozorovatelé a autoři zabývající se metapsychikou mají často sklon považovat svá pozorování za jediná přesná a zcela odmítají ostatní. Tak například, samozřejmě s výjimkami, když se někdo zabývá výhradně telepatii a subjektivní metapsychikou, přikládá jí příliš velký význam a odmítá jevy, jako je telekineze a materializace, přestože byly spolehlivě prokázány.

To se týká i mnoha vynikajících členů anglické společnosti pro psychické výzkumy. Lze je snadno uspokojit v případě mentálního přenosu, i když tyto jevy lze někdy vysvětlit náhodnými shodami. Ale jakmile se jedná o fyzikální jevy, vyžadují nemožné důkazy, přestože jsou v daném případě zbytečné.

Naproti tomu experimentátor, který je po povrchním zkoumání přesvědčen, že pozoruje materializaci a považuje ji za dostatečně prokázanou, projevuje naopak přehnanou až směšnou přísnost v případě přenosu myšlenek nebo materializace popsané jinými, možná stejně povolányými pozorovateli, jako je on sám.

Lidé uznají neobvyklý jev teprve tehdy, když si ho sami ověří, a to i v případě, že jsou novým pravdám přístupni.

A proto bychom měli být méně *osobní* a zaměřit svou jakkoli

přísnou kritiku ve stejné nebo i ve větší míře spíše na naše vlastní experimenty než na experimenty druhých.

Jestliže si dovoluji kritizovat přístup vědců k metapsychice, je to proto, že jsem se dopustil stejného omylu. Nepostupoval jsem podle pracovních postupů používaných při zkoumání v ostatních vědách. Dříve než jsem si prostudoval knihy, věnoval jsem se experimentování. Začal jsem si dokonce utvářet své osobní přesvědčení, a to vůbec ne na základě literatury. Teprve později jsem začal číst a promýšlet práce dřívějších a současných experimentátorů, kteří se těmto výzkumům věnovali. A byl jsem opravdu překvapen množstvím a přesností důkazů. Na základě svých zkušeností i zkušeností jiných jsem nakonec dospěl k hlubokému přesvědčení, že metapsychika je věda, a to opravdová věda, a že je třeba k ní přistupovat stejně jako k ostatním vědám, tj. soustavně, s pracovitostí a s velkou oddaností.

Tedy ano, tyto neobvyklé jevy jsou reálné.

1) *Existuje jiná poznávací schopnost, než jsou schopnosti obvyklé.*

2) *Existují jiné pohyby předmětů, než jsou pohyby obvyklé.*

Bylo by velmi absurdní odmítat zkoumání těchto neobvyklých jevů metodami, které se tak dobře osvědčily v jiných vědách, tj. prostřednictvím pozorování a pokusu.

Claude Bernard zformuloval obdivuhodně podmínky, které platí pro vědy observační a pro vědy experimentální (tj. založené na pozorování nebo na pokusu – pozn. překl.). Metapsychika využívá jedněch i druhých. Někdy je vědou pokusnou jako chemie nebo fyziologie, jindy se blíží tradičním vědám, jako je historie, protože je často nucena opírat se výhradně o svědectví lidí.

V *experimentální* části je třeba postupovat stejně jako v experimentální vědě včetně běžného vývoje technických vyšetřovacích prostředků. Metapsychik musí používat váhy, fotografii, registrační metody a všechny způsoby měření běžné ve fyziologii. Metody se nijak podstatně neliší kromě toho, že chemik a fyziolog pracuje se snadno dosažitelným materiálem, zatímco metapsychické experimenty

vyžadují *médium*, vzácně se vyskytující choulostivý subjekt s výjimečnou fantazií, s nímž je třeba stále jednat s diplomatickou jemností. Avšak jakmile je pokus zahájen, musí probíhat za stejně přísných podmínek jako měření krevního tlaku nebo spalného tepla acetyleny.

Při žádném pokusu, ať je jakýkoli, nikdy nezvládneme všechny vlivy. To je axiom vědecké metody, který platí mnohem více pro metapsychiku než pro jiné vědy. Možná je nezbytná tma a ticho (anebo hluk)? Nebo jsou nutné nějaké dosud špatně určené psychologické podmínky? Tak je tomu ostatně pokaždé při vzniku nějaké vědy. V zárodečné fázi neznáme podmínky nutné pro vznik jevů, které mají být prokázány. A proto se stále z neznalosti dopouštíme hrubých omylů a narážíme na překážky, zatímco si naivně myslíme, že jsme pro úspěch vytvořili všechny vhodné podmínky.

Metapsychika jako věda *observační* a tradiční (vycházející z ústního podání) je bohatá na doklady různých druhů. Tyto doklady mají velmi rozdílnou hodnotu, a proto je třeba umět vybírat, oddělovat dobré zrna od koukolu, provádět přísnou kritiku. Bylo by však absurdní odsuzovat metodu tradice. Cožpak není historická věda dcerou tradice? Nebyla snad medicína až do doby Claude Bernarda a Pasteura *observační* vědou a není jí z velké části dosud? Dobře vykonané pozorování má podle tohoto velkého fyziologa stejnou cenu jako dobrý pokus. Je to možná trochu přehnané, poněvadž pozorování poskytuje vždy nižší jistotu než dobrý experiment. Nicméně *observační* vědy mají někdy hluboké a solidní základy a bylo by pošetilé je zavrhnout.

Není na místě stavět jednu metodu proti druhé. *Jestliže pozorování a pokus vedou ke stejným výsledkům, potvrzuje jedna metoda druhou.*

V této knize tedy budou vždy, a to ať půjde o jasnovidnost nebo o pohyby předmětů (telekinezi) nebo o materializaci, dvě kapitoly. První se bude týkat experimentů, druhá pozorování.

Experimentální metoda je relativně snadná, zatímco metoda spočívající na pozorování je velmi obtížná. Doklady jsou totiž často

pochybné. Je jich mnoho, jsou dokonce velmi početné. Metapsychická věda je komplikovaná nahromaděním špatně provedených experimentů a špatně vykonaných pozorování. Stává se, že stoupenci metapsychiky s ní vždy nezacházejí s potřebnou vědeckou přesností, ale pohlížejí na ni jako na náboženství. To je vážná chyba s neblahými následky.

Spiritisté chtěli spojovat náboženství s vědou, a to k její velké škodě.

Jistě nechci spiritistům nic vytýkat v jejich úsilí, protože by to byla dost pošetilá nevďěčnost. Když oficiální vědci a za nimi obrovská většina veřejnosti odmítala s pohrdáním, bez ověření a často s výraznou neupřímností práce, které vykonal Crookes, Wallace a Zöllner, zmocnili se věci spiritisté a odvážně se dali do díla. Ale místo vědeckého díla vytvořili dílo náboženské. Obklopili své seance mysticismem, modlili se jako v kapli, hovořili o morálním povznesení, zabývali se především tajemstvím a v uspokojení nad tím, že hovoří s mrtvými, se ztráceli v dětinském tlachání. Nechtěli vidět, že záležitosti metapsychiky vůbec nejsou věcmi *záhrobí* a možná dokonce ani žádné *záhrobí* neexistuje. *Záhrobí* je pohltilo, ponořili se do dětinských teologií a teosofií.

Při studiu Kapitul Karla Velikého historik nemyslí na *záhrobí*, podobně jako fyziolog nemluví o nadpozemských sférách při zaznamenávání stahů žabích svalů nebo chemik se nevěnuje žádným frázím o lidském přežívání při stanovení dusíku v lecitinu. Totéž je třeba činit i v metapsychice a neoddávat se snění o éterických světech nebo animistických emanacích. Je třeba zůstat na zemi, být střídmy v teoriích a velice pokorně se ptát, zda je zkoumaný jev pravdivý, aniž bychom předstírali, že z toho vyvozujeme tajemství našich dřívějších nebo budoucích osudů.

Když například při zkoumání kryptestezie zjišťujeme, zda senzibil bez jakéhokoli znamení z naší strany uhádne jméno, na které myslíme, musíme zaměřit veškerou svou pozornost na to, abychom ani sebemenším náznakem to jméno nenaznačili a zároveň mohli porovnávat hlásky vyslovené subjektem s písmeny toho jména.

Uvažujeme přitom pravděpodobnost 1/25, poněvadž abeceda má 25 písmen. Při zkoumání telekineze je třeba držet dostatečně pevně ruce a nohy média, aby žádným způsobem nemohlo stolkem pohybovat.

Jít dále už není zajímavé. Stačí se nadchnout pro tyto skrovné úlohy a najít odvalu stanovit si je, aniž bychom meditovali o nesmrtnosti duší.

Kolik cenných pozorování a nádherných pokusů bylo znehodnoceno a pokaženo neustálým a nebezpečným úsilím o vytvoření základů nového náboženství! Spiritistické náboženství je nepřitelem vědy. Rád bych považoval za základ všech našich zkoumání výrok vypůjčený z Bible: *Omnia in numero et pondere* [5bis] (Kniha Kazatel). Nádherný princip, platný pro všechny vědy, který je dokonce negací náboženské mystiky.

Kdybychom potřebovali náboženství, bylo by to náboženství holé pravdy bez příkras a tlachání. Zjišťujme jevy a pokusme se spojit je navzájem nějakou teorií, pokud možno co nejpravděpodobnější, ale nikdy jí nepřizpůsobujeme fakta, protože fakta jsou jistě pravdivá, zatímco teorie je pravděpodobně chybná.

Metapsychické jevy nám jistě často vnucují nejasné závěry o lidské nesmrtnosti, výronech neznámé vůle, reinkarnaci a inteligentních fluidech vycházejících z nás nebo z mrtvých. Snažil jsem se bránit se těmto předčasným teoriím, i když se mi to vždy nedařilo. K čemu sloužily všechny ty tlusté alchymistické knihy před Lavoisierem? Se svými váhami učinil více než ve svých pojednáních Goclenius, Agrippa nebo Paracelsus. Chceme-li, aby metapsychika byla vědou, začněme usilovným zjišťováním faktů. Nepochybuji o tom, že naši pokračovatelé půjdou dále, ale naše poslání je skromnější. Zachovejme si umírněnost, která sluší nevědomosti.

Přesto není metapsychika v jistém ohledu příliš srovnatelná s jinými vědami. V metapsychice jak subjektivní tak i objektivní jsou jevy zdánlivě vyvolávány určitou inteligencí, zatímco v různých projevech energie žádná inteligence není. Je jistě možné, že se v

metapsychických úkazech projevuje zcela prostě lidská inteligence. Pak je to ale oblast lidské psychiky nám zcela neznámá, která nás přivádí k věcem, jež naše smysly nemohou odkrýt, a která působí na hmotu jinak než svalovými záškuby. V každém případě se oblast metapsychických věcí liší od jiných sil, které jsou zcela jistě slepé a nevědomé. Jednou bude možná prokázáno, že metapsychické síly vyvolávající tyto jevy jsou stejně nevědomé jako teplo a elektrina. Potom se metapsychika vrátí do klasické fyziky a psychologie. A to bude nesmírný pokrok. Nebylo by správné podléhat přítom dojetí a smutku, ale spíše pocitu štěstí, protože existuje opravdový intelektuální zármutek, který nikdo necítí silněji než já, a tím je považovat neznámé, libovolné a fantazijní síly za něco inteligentního.

Ten okamžik ale dosud nenastal, a tak učiníme prozatímní závěry, že:

- 1) metapsychické jevy jsou reálné,
- 2) je třeba je zkoumat bez náboženského přístupu stejně jako v jiných vědách,
- 3) zdají se být řízeny lidskými nebo nikoli lidskými inteligencemi, o jejichž úmyslech máme pouze útržkovité znalosti.

KAPITOLA III

Historie

Události a objevy po sobě následují tak neuspořádaně, že každé dělení na různá období je nevyhnutelně umělé. Přesto je třeba zavést nějaké třídění, abychom do této temné a nahuštěné oblasti vnesli trochu jasno.

Navrhujeme tedy tato čtyři období:

1) období *mýtické*, až po působení Mesmera (1778);

2) období *magnetické*, od Mesmera až po sestry Foxovy (1847);

3) období *spiritistické*, od sester Foxových až po Williama Crookesa (1847–1872);

4) období *vědecké*, počínající Williamem Crookesem (1872).

Smím doufat, že tato kniha pomůže otevřít páté, *klasické* období?

1. Období mýtické

Je spíše na historících než na vědcích, aby pátrali ve starých náboženských učeních a prastarých lidových tradicích po všem, co se říkalo o nadpřirozeném, okultním, magickém a nepochopitelném. Tato cesta svatými knihami, kabalou a magiemi má pouze malý vědecký význam. [6]

Téměř v každém náboženství hrály velkou roli zázraky a proroctví. V některých náboženských vírách byly možná na počátku skutečné metapsychické jevy, telekinetické jevy byly považovány za zázrak a proroctví byla prekognicí. Avšak co můžeme vytvořit na základě příběhů starých dvacet století, proměněných pozdějšími legendami

udržovanými knězi, kteří byli stejně neznalí jako důvěřiví? I když se jedná o jev současný, který zkoumají zkušení vědci v laboratoři za pomoci veškeré moderní přístrojové techniky, váháme často při vytváření závěrů. Jak tedy můžeme potvrdit něco z nepravděpodobné historie, co se údajně stalo před dvěma tisíci lety před třemi fanatiky a čtyřmi osvícenými? Pravděpodobně není všechno mylné, ale oddělit pravdivé od nepravdivého nelze. Proto ponecháme po úvaze stranou všechny zázraky různých náboženství, všechny divy ohlašující smrt Caesara, Ježíše Krista nebo Mohameda.

Přesto lze v tomto nesmírně dlouhém období důvěřivosti a neznalosti nalézt několik skutečností, které si zaslouží naší pozornosti.

Především je to velice zvláštní příběh Sokratova démona. [7]

Jak výslovně uvádějí dva slavní Sokratovi žáci Platón a Xenofón, měl Sokrates podle svého tvrzení důvěrného skřítky, démona, který mu vyjevoval budoucnost a někdy mu radil, co má dělat. I sám Sokrates považoval tuto bytost za cizí a odlišnou od něho samého, protože mu zjevovala neznámé věci. Tento *démon* byl tím, co spiritisté nazývají *průvodce*.

V díle *Theagenes* uvádí Platón údajná Sokratova slova: „Od svého dětství jsem díky nebeské přízni doprovázen bytostí téměř božskou, jejíž hlas mne občas od něčeho zrazuje, ale nikdy mne nenutí něco udělat... Charmidés, syn Glauconův, mi jednou řekl, že se chce ucházet o cenu města Nemea. Snažím se ho odradit slovy: *Zatímco jsi ke mně mluvil, slyšel jsem božský hlas...Nechod' do Nemej*. Charmidés mne však neposlouchal. No a víte, že propadl.“

V *Obhajobě Sokrata* uvádí Xenofón Sokratova slova: „Tento věštecký hlas ke mně promlouval po celý život. Je určitě hodnověrnější než předpovědi z letu nebo vnitřností ptáků. Nazývám ho Bohem nebo Démonem (Θεος η δαιμων). Sdělil jsem svým přátelům jeho varování a až dosud mi neřekl nic, co by nebylo přesné.“

Sokrates tento svůj názor mnohokrát opakoval. Předpovědi jeho důvěrného skřítky se vždy vyplnily.

Příběh Sokratova démona byl dokonale a do všech podrobností známý v celé antice.

Plutarchos o tom říká: [8] „Sokrates se svým jasným a bystrým rozumem byl snadno přístupný všemu, co na něho působilo, a můžeme se domýšlet, že to, co na něho působilo, nebyl nějaký hlas nebo zvuk, ale řeč démona, který bez mluveného slova vstupoval ve styk s inteligentní částí jeho duše. Inteligence démonů svými vědomostmi ozařuje ty, kdož jsou citliví a schopni přijímat takovéto světlo, aniž by k tomu potřebovali podstatných jmen nebo sloves, jichž používají lidé mluvící jeden k druhému, přes kteréžto projevy vidí obrazy inteligencí jedni druhých, ale vlastní inteligence neznají, nejsou-li těmi, kdož mají vlastního božského světla.“

Kdykoli Sokrates uslyšel tyto hlasy, přerušil konverzaci, zastavil se na cestě a aby vysvětlil své chování, říkal, že právě slyšel Boha.

Fr. Meyers se vyjadřoval o Sokratově démonu znamenitě a zdá se, že hlasy, které slyšel Sokrates, považoval za stejný druh jevů jako hlasy, které od svého dětství slýchala Jana z Arku [9]. Nachází však pouze jediný autentický příklad jasnovidnosti, který pochází od Sokratova démona. Když filosof hovořil s Eutyphronem, náhle se zastavil a řekl svým přátelům, aby se vrátili. Ti ho však neposlechli. A zle se jim vedlo, narazili na stádo prasat, které je povalilo a vláčelo v prachu.

Ciceron ve svém díle *de Divinatione* běžně hovoří o předpovídání budoucnosti Sokratem. Zvláštní je, že se tomu nediví. A i když tomu nevěří, neodmítá to. „Myslím,“ říká, [10] „že skutečně existuje věštění, které Řekové nazývají „*Mantiké*“ (Μαντική). Jestliže připustíme, že jsou Bohové, jejichž duch řídí svět, že jejich dobrota bdí nad lidským rodem, nevím, proč bychom měli odmítat věštění.“ Podle svého bratra Quinta uvádí několik příkladů předtuch, jmenovitě Quintův sen, ve kterém uviděl svého bratra Tullia jak spadl s koně, což se skutečně stalo. Tullius mu odpověděl – a tato odpověď mu připadala uspokojivá: „To, že se ti o mně zdálo, způsobily obavy o mě. Současnost snu a nehody způsobila náhoda.“

Ciceron podávává zprávu o jiném metapsychickém jevu, kterou uvádím ve zkrácené podobě [11] .

Dva přátelé, kteří přijeli do Megare, nocovali ve dvou různých domech. Jednomu z nich se zdálo, že jeho kamarád ho žádá o pomoc před zavražděním. Když se vzbudil a pochopil, že to byl sen, opět usnul. Jeho přítel se mu zjevil znovu a řekl: „Jelikož jsi mi nemohl zachránit život, alespoň mne pomsti: *se interfectum in plastrum a caupone esse conjectum, et supra stercus injectum... Hoc somnio commotus mane bulbulco praesto ad portam fuisse, quaesisse ex eo quid esset in plaastro, illum perterritum fugisse, mortuum erutum esse; cauponem, re patefacta, poenas dedisse.*“ A Ciceron, aniž by se příliš podivil tomuto telegnostickému jevu, dodal: „*Quid hoc somnio dici divinus potest?*“ [11bis]

A dále hovoří o věštění, kterému přece jen poněkud věří: „*Multa falsa, imo obscura, idque fortasse nobis... facilius evenit appropinquante morte, ut animi futura augurentur.*“ [11ter]

Tacitus hovoří o vidění, které měl Curtius Rufus: [12] *oblata ei species muliebris ultra modum humanum, et audita est vox.* [12bis]

V historii bychom našli mnoho skutečností, které se vztahují k metapsychice. Ale žádný vážný závěr z toho nelze učinit.

Kdo by se dnes odvážil hovořit o Šimonu mágovi nebo Apolloniu z Tyany, Cardanovi, Corneillovi Agrippovi? Mágové, kouzelníci a mystikové nemají co dělat se současnou vědou ani se zdravou metapsychikou, jak ji dnes chápeme.

Za sdělení však stojí ještě zjevení, které spatřil Brutus, jak uvádí Plutarchos. [13]

„Jednou pozdě v noci všichni už spali za velkého ticha ve svém ležení, jenom Brutus bděl ve slabě osvětleném pavilonu. Náhle se mu zdálo, že někdo vstoupil. Pohlédl ke vchodu a spatřil obrovskou podivnou siluetu, která před něj beze slova předstoupila. Brutus se zeptal, zda je bohem nebo člověkem a co ho přivádí. Fantom řekl: „*Jsem tvůj zlý duch, Brute, a uvidíš mne u města Filipova.*“ Brutus bez

rozpaků odpověděl: „*No dobře, tak tě tam uvidím.*“ Fantom nato zmizel a sluhové, které Brutus zavolal, podle svého tvrzení nic neslyšeli ani neviděli.“

Také hlasy a vize Jany z Arku patří bezpochyby mezi metapsychické jevy [14]. Jana z Arku je vnímala pouze sama, proto jsou subjektivní. Nebylo by však správné považovat je za pouhé halucinace, protože po nich následovalo příliš mnoho skutečných událostí a existovalo příliš mnoho ověřených předpovědí, než aby se jednalo o delirium jedné choromyslné. Je téměř nepochybné, že Jana z Arku byla nadána věšteckým duchem.

Vědecké hodnocení podobných starých svědectví, jako je Brutův fantom, zjevení v Lourdech nebo zázraky Apollonia z Tyany a Šimona mága, je nemožné, a proto budeme raději bez předstírání nějakých důkazů považovat za pravděpodobné, že Jana z Arku měla určité metapsychické schopnosti. To je přibližně názor F. Myerse.

Bylo by užitečné studovat životopisy svatých, kteří také často projevovali skutečné metapsychické schopnosti.

Aureola kolem hlavy, bilokace, vůně svatosti, nespalitelnost, levitace, mluvení cizími jazyky a proroctví se vyskytují v životě mnoha svatých. Příkladem může být sv. František z Assisi, sv. Terezie, sv. Helena, sv. Alfons z Liguori, sv. Josef z Kopertina (1603-1663).

Úmyslně ponecháváme stranou stigmata a obecně všechny organické jevy, které byly pozorované u svatých. Vliv ducha, tj. centrálního nervového systému na tělo, není ničím metapsychickým. Stačí nahlédnout do některé z mnoha lékařských knih, které o tom byly napsány. [15]

Nechci popírat všechny dávné případy levitace, kterých např. Görres uvádí nejméně 72, a to, jak říká, ještě nejsou všechny. U těchto zázraků však není možné stanovit míru pravdivosti. Světcem, u kterého docházelo k levitaci nejčastěji, je jistě sv. Josef z Kopertina (1603-1663, prohlášen za blahoslaveného 1753). Podle Görrese (s. 308) svědkem jeho silného vzrušení a vznášení se nebyl pouze lid a členové

jeho řádu. Sám papež Urban VIII, celý bez sebe údivem, ho jednou spatřil v tomto stavu. Josef si uvědomil přítomnost náměstka Ježíše Krista, upadl do extáze a vznesl se nad zem.

Nejen dříve, ale ještě i dnes se lidé vysmívají důvěřivosti, levitacím svatých, věštění somnambulů, předtuchám smrti ve snech, extatickým uzdravením, stigmatům, strašidelným domům a zjevením. Směšují jedno s druhým a víru v tyto jevy mají ve velkém pohrdání bez jakékoliv snahy o důkaz.

Zdá se, že to je vážná chyba. Na těchto historkách není jistě pravdivé všechno, ale také není všechno nepravdivé. Podivuhodná vyprávění, která někdy slyšíme, vyvolávají ironický úsměv a zpočátku jsme ochotni věřit, že dotyčný mluví z cesty. On však neříká nesmysly ani nelže. Fantastická vyprávění lidí nejsou nikdy nebo téměř nikdy lživá a vzácně se jedná o *úplnou* iluzi. Lidé přehánějí, překrucují a přizpůsobují si fakta, zapomínají podstatné detaily nebo naopak domnělé podrobnosti přidávají, ale legendy obsahují část pravdy. Dějiny vědy nám ukazují, jak často bylo třeba vrátit se k myšlenkám, které byly původně považovány za dětinské. Hypnóza a zejména spiritismus jsou důkazem, jak rozšiřované popírání bez přezkoušení způsobí, že věda, místo aby pokročila, stává se zkamenělinou a vědci se řídí nikoli láskou k pokroku, ale rutinou.

Ale vraťme se ke Gorresově knize, která je velmi vyčerpávající, i když přirozeně plná bezmezného důvěřivosti vůči všem těm legendám, u kterých bezpochyby nikdy nebude možné určit, jaká míra pravdy je v nich obsažena. [16]

Zajímavé je zjištění, že téměř všechny jevy současné metapsychiky už byly pozorovány.

Je pravda, že původní křesťané ve své naivitě nepřisuzovali tyto metapsychické síly pouze Bohu, andělům strážným a svatým. I sám ďábel je prý schopen mnoha zázraků, když je jím *posedlá* nešťastná žena. Je téměř tak mocný jako Bůh a uděluje posedlým zvláštní schopnosti:

1) čtení myšlenek, i nevyjádřených;

2) znalost jazyků neznámých posedlému a schopnost mluvit jimi;

3) znalost budoucích událostí;

4) znalost událostí probíhajících na vzdálených místech nebo mimo dosah zraku;

5) vznášení se ve vzduchu (levitace).

To jsou jevy v podstatě metapsychické. Není tedy téměř pochyb, že u posedlých stejně jako u svatých se tyto jevy ve všech dobách občas projevovaly.

Dokonce i v antice existují zmíněné otáčivé prorocké stolky (*Mensae divinatoriae*). Tertulianus hovoří o řetízcích a věšteckých stolicích jako o běžné skutečnosti. [17] Ammianus Marcellinus popisuje stolec, na kterém byla deska s 24 vyřezanými písmeny abecedy. Nad ní jeden z pomocníků držel kroužek zavěšený na niti, který se kýval nad písmeny. Zaznamenávala se písmena, u kterých se kroužek zastavil, a z nich se sestavovala věštba.

Pokud jde o starověkou magii a dokonce o magii moderní, nahlédněme do nedávné knihy J. Maxwella (Paris, 1921, Flammarion).

Démonická posedlost viz Oesterreich, *Die Besessenheit*, (Langensalza, 1921, Wend et Klamwell, s vynikající bibliografií).

Mnoho dokumentů o věštění v antice je shromážděno v erudovaném díle Bouché-Leclercqa, *Histoire de la divination dans l'antiquité*, 4 sv., Paris, Leroux, 1879. Autor poukazuje na to, že zázraky byly považovány za pravdivé až k Epikurovi, který prokázal jejich bláhevost. Staří rozlišovali *cleromantii* (losování), která se prováděla jako *lithobolie* nebo *tribolie*, kdy se vrhaly kameny nebo oblázky a sledoval se jejich pád. Existovala také *oneiromancie*, *ornithomancie* (věštění podle snů a podle letu ptáků – pozn. překl.) aj. Ale je obtížné nalézt nějaký trochu prokazatelný případ předpovědi učiněné tímto věštěním. Ani veřejnost tomu nepřikládala příliš mnoho víry. Poté co Pythie delfská dala příznivá doporučení Filipu Makedonskému (a pravděpodobně nikoli nezištně), říkalo se o věštce že „filipisuje“.

Věštby prostřednictvím mrtvých byly někdy slavnější. *In necromantia ad elevandum cadaver sanguis est necessarius: in sciomantia vero, quia umbrae tantum est evocatio, sufficit solus interitus.* [17bis] (Servius, Aen. VI, 149). Lucanus hovoří o evokaci mrtvých, kteří jsou tázáni na rady (*Phars.*, VI, 420-760).

Zkrátka v antické magii a věštění není nic, čeho bychom se mohli přidržet.

2. Období magnetické [18]

Počínaje Mesmerem dochází ke změně. Mesmer byl autorem myšlenky *živočišného magnetismu*, který úzce souvisí s metapsychikou, i když s ní nemůže být zaměňován.

V roce 1766 uveřejnil Antoine Frédéric Mesmer (1733 až 1815) ve Vídni jako svou disertační práci k doktorátu medicíny studii o fyziologickém vlivu planet. [19] Po dobu následujících deseti let od r. 1766 do 1776 zkoumal, přemýšlel, analyzoval a pokoušel se spojit astronomii s medicínou a současně hledal aktivní ohlas a publicitu. V roce 1778 přijel do Paříže a následující rok publikoval své první naučné dílo. [20] Lidé hned pochopili, že se jedná o nové a podivuhodné jevy. Staly se módou a zabývala se jimi Královská lékařská společnost, Akademie věd a Přírodovědecká fakulta. Bylo dokázáno, že Mesmerovými metodami lze vyvolat určitý psychofyziologický stav, který může být v některých případech účinný při léčení nemocí.

Nové učení si brzy získalo mnoho stoupenců, lékařů, úředníků, šlechticů a vědců a živočišný magnetismus byl brzy běžně používán. Stalo se tak zejména díky Puységurovi, který upravil Mesmerovy metody a ve spolupráci s d'Eslonem a s přírodovědcem a knihovníkem botanické zahrady Deleuzem vlastně vytvořil živočišný magnetismus (umělý somnambulismus) v té podobě, jak ho známe dnes. [21]

Mesmer chtěl slovem *magnetismus* pouze vyjádřit působení na dálku podobně, jako kdysi Paracelsus a Goclenius hovořili o *magnetickém* působení hvězd nebo látek. V tomto smyslu byl Mesmer více metapsychikem než jeho bezprostřední následovníci.

Za působení Puységura, d'Esloona a Deleuze se magnetizování stalo především terapeutickou metodou. Přesto byly tu a tam pozorovány metapsychické jevy, jako je působení na dálku, vidění přes neprůhledná tělesa a jasnovidnost (nebo jasnozřivost). Je ale docela zvláštní, že téměř veškeré úsilí magnetizérů se soustředilo pouze na diagnózu a léčení nemocí. [22]

Lyonský lékař Pététin popsal různé projevy kryptestezie, které vysvětloval naivně zvláštní citlivostí nadbříšku. Jedna z jeho pacientek, kataleptička, dokázala poznat kartu, kterou jí položili na žaludek. Pététin byl jedním z magnetizérů minulých dob, který velice pečlivě zkoumal psychologické nebo lépe řečeno metapsychické jevy, které tak často doprovázejí hypnózu.

Baron du Potet spolu s lékařem pařížské nemocnice Hôtel-Dieu a členem Lékařské akademie Hussonem měli v r. 1825 velký ohlas se svými pokusy se somnambulismem vyvolaným na dálku. [23] Památná Hussonova zpráva předložená Pařížské lékařské akademii byla vydána v r. 1833.

Uvedme některé z přijatých závěrů, z nichž mnohé budou znít ještě dnes opovázlivě: „K vyvolání magnetických jevů, dokonce bez vědomí magnetizovaných, stačila vůle a upřený pohled. Somnambulismus může vyvolat nové schopnosti označované jako jasnovidnost, intuice, vnitřní předvídaní. Vůlí lze na magnetizovaného nejen působit, ale také ho uvést do somnambulismu a vyvést ho z něj bez jeho vědomí, mimo jeho pohled, v jisté vzdálenosti a přes zavřené dveře.

Viděli jsme dva somnambuly, kteří se zavřenýma očima rozeznávali předměty umístěné před nimi. Aniž by se jich dotkli, určili barvu a hodnotu karet, četli slova napsaná rukou nebo několik řádek z náhodně otevřených knih. Tento jev nastal i v případě, že jim byla pomocí prstů

dokonale zakryta víčka.“

Přes tato zjištění zvítězila skepse oficiálních vědců. Hussonova zpráva byla potřena, potom zapomenuta a metapsychické jevy, jichž se mezitím zmocnili romanopisci, mužové vědy popřeli nebo spíše uvrhli v pohrdání.

K zajímavému pozorování došlo v Německu u média s mimořádnými schopnostmi, kterým byla Federica Hauffová a kterou dlouho se zaujetím zkoumal lékař a básník Justus Kerner. [24]

Federica Hauffová byla nepochybně výborným médiem. Viděla duchy a dokonce mohla vyvolat materializaci. Kerner uvádí: „Když jsem jednou hovořil s jejím bratrem, řekl: *Ticho! Je zde duch a přechází místnost směrem k mé sestře.*“ U nohou postele F. Hauffové jsem spatřil neurčitý tvar, jakoby svítící sloup ve tvaru lidské postavy, který k ní potichu mluvil.

V okolí F. Hauffové se samovolně ozývalo klepání, které mohla dokonce vědomě vyvolat v sousedních předmětech, ve stolech a ve dřevě své postele. Předměty se pohybovaly bez dotyku a pravděpodobně mluvila neznámými jazyky. Docházelo u ní k jevům levitace.

Tyto pozoruhodné jevy však dokázala vyvolávat pouze po tři roky v letech 1926 až 1929. Po tu dobu byla velice nemocná a nemohla už téměř opustit lože.

Nikdo z těch, kdo F. Hauffovou zkoumali, se jí nevysmívali, ale přesvědčili se jak o její upřímnosti, tak i o metapsychických projevech, nazývaných tehdy nadpřirozenými. Byli mezi nimi např. státní úředník Pfaffer a Strauss, slavný autor knihy *Život Ježíšův*.

V té době se rovněž v Německu objevily práce Reichenbachovy. Jeho dílo je však spíše kapitolou fyziologie (dost nesrozumitelnou) než metapsychiky, protože působení magnetu na organismy nelze zaměňovat za kryptestezii nebo telekinezi. Jeho práce byly naneštěstí mnohem méně studovány než znevažovány. [25]

Metapsychiky se zcela týkají pozorování jasnovidnosti, kterou

projevovali zvláště ve Francii jasnovidní somnambulové Mme Pigeaire a Alexis Didier. V letech 1830 až 1870 se vědci a lékaři až na vzácné výjimky zabývali somnambulismem jenom proto, aby ho potírali. Jejich uvažování je dost dobře pochopitelné. Všude ve velkých i malých městech ve Francii stejně jako v cizině vznikaly četné poradny jasnozřivých nebo nesmírně jasnozřivých somnambulů rádců, které využívaly tak zvanou léčivou sílu magnetismu. Somnambulové byli na všech tržističích a tato činnost se stala profesí s problematickou morálkou. Jasnovidci vytahovali karty nebo hádali budoucnost ze sedliny kávy nebo prováděli chiromantii. Důvěřivá veřejnost je navštěvovala a vědci krčili rameny. Uprostřed všech těchto hloupostí se jasnovidnost některých somnambulů, jako byla Mme Lenormand, Mme Pigeaire a Alexis ztrácela a stávala zanedbatelnou. Přesto se v té době objevilo několik vážných děl. [26]

3. Období spiritistické

V r. 1847 došlo ke zdánlivě bezvýznamné, ale ve skutečnosti značně důležité události, která přivedla na svět nepředvídané skutečnosti a stejně neočekávaná učení.

Živočišný magnetismus byl pouze pochybnou léčebnou metodou nezaznamenávající pokrok. Novou praxi a nové teorie přinesl spiritismus, který dal vzniknout třetímu (spiritistickému) období metapsychických věd, které trvalo od r. 1847 do r. 1872.

V roce 1846 v malém městečku Hydesville (Arcadie) u New Yorku jistý Michel Weakman uslyšel venku neobvyklý hluk. Vyšel ven, ale nic nespatriil. Hluk se však ozýval stále znovu a obtěžoval ho tak, že opustil Hydesville. V jeho domě se usídlil jistý pan John Fox se dvěma dcerami, Catherine a Marguerite ve věku 12 a 14 let. Jednou v noci, když se dívky ukládaly ke spánku, uslyšely rány, údery (raps), o nichž zjistily (prosinec 1847, březen 1848), že jsou inteligentní. [27] Jevy pokračovaly a různé osoby zjistily, že tyto inteligentní zvuky raps

projevují znalost určitých skutečností udržovaných v tajnosti. Rodina Foxova opustila v srpnu 1848 Hydesville a odešla do Rochestru. Kvůli spiritistickým projevům se ke Catherine a Marguerite připojila jejich starší sestra Lea Fish.

Vznikl nápad (Isaak Post) sestavit abecedu a konverzovat s její pomocí s neznámými silami, které se nazývaly *duchové*.

K serióznímu ověření jevů uváděných sestrami Foxovými, které přitahovaly každý den stále větší počet lidí, se konala někdy hlučná, jindy nadšená shromáždění. První vědecké zkoumání zřejmě započalo v červnu 1852 v Saint-Louis (Missouri) a nejspíše bylo příznivé. Přesto nebyla rodina Foxova nikterak nezištná. Experimenty byly *placené* a veřejná představení se konala po zaplacení místa jako v cirkuse.

Tyto počátky spiritismu, zpočátku náhoda a potom nestoudné kramářství, byly vcelku dost žalostné. [28]

Ale byl dán podnět. V Americe a brzy nato v Evropě dosáhla praxe otáčejících se stolů a spiritistické učení během tří let neobyčejného pokroku. Podobně jako v r. 1780 pro živočišný magnetismus bylo v r. 1850 zaujetí pro otáčející se stoly neobyčejné a bylo by dost dětinské vidět v tom pouze vliv kolosální, hromadné iluze.

Avšak k fanatické důvěřivosti zaslepené a nevědomé masy lidí a k posměšnému popírání stejně nevědomou a zaslepenou masou se začaly přidávat uvážlivé názory a rozumná přesvědčení. Brzy se ukázalo, že zvuky raps a telekinezi lze pozorovat také u jiných médií než u sester Foxových. [29]

Mezi stoupenci neměl nikdo větší vliv než soudce Edmunds, senátor a muž uznávaný po celých Spojených státech jak pro svou poctivost, tak i prozíravost.

Média jsou většinou natolik mentálně labilní, že jejich kladná nebo záporná tvrzení nemají příliš velkou cenu. Je možné, pravděpodobné a téměř jisté, že sestry Foxovy po značném rozmachu spiritismu a po svých prvních zkušenostech později simulovaly a podváděly. Známe mnoho případů velice schopných médií, která zpočátku vyvolávala

skutečné jevy, ale později z chtivosti nebo marnivosti se pokoušela nahradit své upadající mediumistické schopnosti podvodem. Těžko lze připustit, že zvuky raps, které jsou nesporně pravdivé, by ve všech případech uměle vytvářely sestry Foxovy. Před r. 1847 se o těchto jevech nic nevědělo. [30] Pak přišly sestry Foxovy, dvě malé dívky, které o tom vydávaly památná a vynikající svědectví. Stejný jev byl potom zjišťován na všech stranách a poté, co nabyl tak velkého rozsahu, začaly sestry Foxovy tvrdit, že předtím lhaly! Je pravděpodobné, že lži bylo právě toto tvrzení. Když viděly, jak se od nich přízeň a peníze veřejnosti vzdalují, pokusily se popřením znovu přivolat její pozornost ke svým neduživým osobám.

V r. 1847 bylo Marguerite Foxové patnáct a Kate dvanáct let. Lze se domnívat, že by tyto dvě děti zinscenovaly podvod, který byl potom v tisíci případech po tři čtvrtě století znovu opakován? Skutečnost zvuků raps nezávisí na sestrách Foxových. V r. 1888 je už příliš pozdě na odvolávání se na jejich tvrzení, které nic nedokazuje. [31]

Je politováníhodné pomyslet, že už od r. 1849 pořádala rodina Foxova placená teatrální představení spiritistických experimentů. To nesnižuje pravdivost jevů o nic více než to, že výnosy Welse a Mortnona o používání éteru nejsou v rozporu s existencí anestezie. [32]

Nemůžeme zde sledovat rychlý vývoj spiritismu. V r. 1852 byla senátu Spojených států předložena petice se 14 000 podpisy žádající, aby byla jmenována vědecká komise pro zkoumání všech otázek týkajících se spiritismu.

A už tehdy to bylo jako nové náboženství. Množily se spiritistické kroužky a spiritistické časopisy.

Mezi prvními stoupenci v Americe je třeba vedle Edmundse [33] uvést jména jako Britton, David Wells, Byrant, Bliss, kteří byli profesory na Pensylvánské universitě, a zejména dr. Robert Hare, profesor chemie na Harwardské vysoké škole, [34] u kterého došlo ke konverzi po předchozí nedůvěřivosti.

V Evropě se spiritismus vyvíjel velice rychle. [35] A samozřejmě se to nedělo bez vyvolávání prudkých reakcí.

Zejména vědci odmítali uznat hodnověrnost jevů a k vysvětlení nepopíratelné skutečnosti otáčejících se stolků a zvuků raps vymýšleli značně komplikované hypotézy a vysvětlení někdy velice přesná, někdy velmi mylná.

V té době, totiž v r. 1854, se skutečně téměř nic nevědělo o jevu podvědomých pohybů, který je dnes dostatečně známý. Velkou zásluhu o jejich vysvětlení má Chevreuil, který k nim podal duchaplné a racionální vysvětlení. [36] Tuto Chevreuilovu teorii podpořil Babinet, [37] Faraday, [38] Carpenter a obecně všichni fyziologové a lékaři.

Zkoumání otáčejících se stolů patří skutečně k nej obtížnějším v objektivní metapsychice, neboť nic není obtížnější, než určit vliv nevědomí na oscilační pohyby stolu. Poctivost přítomných je nepochybná, ale zjevně si nemohou být ani vědomi ani odpovědní za nevědomé a mimovolní svalové stahy. Také důkazy, že k pohybu stolu dochází bez svalových stahů nemohou být provedeny za přísných podmínek.

Totéž platí pro zvuky raps. Význačný fyziolog Schiff provedl sám na sobě zvláštní pokus. Ukázal, že posunem šlachy postranního svalu lýtkové kosti pomocí svalových stahů dokázal vyvolat praskání zcela srovnatelné se zvuky raps působenými tzv. duchy. Toto dětinské vysvětlení, které dnes vyvolává úsměv, bylo příznivě přijato tehdejšími vědci, kteří pravděpodobně neslyšeli zvuky raps rozechvívající dřevo stolu, hluk někdy velice značný, někdy s hudebním rytmem, zatímco praskání šlachy postranního svalu lýtkové kosti, pokud ho vůbec mohly vyvolat i jiné osoby než slavný fyziolog z Florencie, nemají nic společného s chvěním dřeva. Něco podobného tvrdil před Schiffem jiný význačný fyziolog Flint, který po studiu sester Foxových přisoudil vznik zvuků raps praskání kolenou. [39]

Na tyto námítky experimentálního charakteru, ostatně dost ubohé,

odpověděli spiritisté špatně. Měli bezpochyby, jak se stalo později, odpovědět pokusy, ale učinili tak teoriemi a slohovým cvičením o novém náboženství.

Zejména H. Rivail, doktor medicíny (1803-1869), málo známý pod svým jménem, ale slavný pod pseudonymem Allan Kardek podpořil vznik teorie spiritismu. [40]

Spiritistická teorie Allana Kardeka je dost prostá. Duše neumírá. Po smrti se stává duchem, který se pokouší projevit prostřednictvím jistých privilegovaných bytostí, kterými jsou média schopná přijímat příkazy a impulsy duchů. *Duch* se snaží *reinkarnovat*, tj. znovu obživit ve formě lidské bytosti, jejíž duší je. Všechny lidské bytosti, jak už se domníval Pythagoras, procházejí postupně *migračními* fázemi. Jejich *perisprit* se může za jistých výjimečných okolností materializovat. Duchové znají minulost, přítomnost a budoucnost. Někdy se materializují a mají schopnost působit na hmotu. Jsme obklopeni duchy. Z hlediska morálky je třeba nechat se vést dobrými duchy, kteří nás vedou k dobru, a neposlouchat špatné duchy, kteří nás uvádějí v omyl.

Je třeba bez výhrady obdivovat intelektuální energii Allana Kardeka. Přes přehnanou důvěřivost měl důvěru v experimentování. Vždy se opíral o experimenty, takže jeho dílo není pouze grandiózní a homogenní teorií, ale také úctyhodným souborem faktů.

Tato teorie má nicméně zoufale slabou stránku. Celá konstrukce filosofického systému Allana Kardeka (která je konstrukcí spiritismu) má za základ udivující domněnku, že média, do nichž se tzv. inkarnuje duch, se nemylí a že automatické psaní nám odkrývá pravdy, které je třeba přijmout, pokud ovšem nejsme oklamáni zlými duchy. A tak kdybychom se řídili teorií Allana Kardeka, brali bychom nakonec v úvahu všechna blouznění nevědomí, která až na výjimky vždy svědčí o velice primitivní a dětinské inteligenci. Je velmi vážným omylem vybudovat učení na základě sdělení tzv. duchů, kteří jsou chudí duchem.

Nicméně Allan Kardek byl zajisté mužem, který měl v letech 1847 až 1871 nejpronikavější vliv a vyoral nejhlubší brázdu v metapsychické vědě. [41]

V Anglii zastávali spiritismus Dale Owen a Alfred Russel Wallace. A. R. Wallace je velkým vědcem, jehož sláva předstihla Darwina. Nebál se vstoupit do půtek a jeho knihy svědčí o udatnosti, již bylo třeba k obraně věci vědy, která měla tak málo rysů vědy. [42]

V Německu zůstal osamocený Zöllner.

Čas byl zralý k tomu, aby se konečně objevil velký průkopník metapsychiky Sir William Crookes.

4. Období vědecké

I když Crookesovy zásluhy a chuť do práce byly veliké, předešlo ho třicet šest členů Londýnské dialektické společnosti, kteří se v lednu 1869 na základě Edmundsova návrhu shromáždili, aby vědecky zkoumali jevy mediumity. Významné místo mezi nimi zaujali slavný inženýr Cromwell Varley a vynikající Russell Wallace a spolu s ním vysoce inteligentní muž Sergeant Cox. Proslulí vědci jako Tyndall a Carpenter odmítli stát se členy komise. Ale i v komisi samé panovala různost názorů. Zejména předseda Lubbock a místopředseda Huxley oponovali příznivým závěrům většiny. [43]

Skutečnosti zjištěné *Dialektickou společností* byly naprosto zřejmé. Přestože vědce nepřesvědčily, měly jeden obdivuhodný výsledek. Přivedly Williama Crookese ke zkoumání problému. Šťastnou náhodou se mu podařilo nalézt dvě mimořádně schopná média. s nimiž experimentoval. Byli to D. Douglas Home a Florence Cook.

Crookesovi bylo tehdy třicet sedm let a byl bezpochyby v plné fyzické a psychické síle. Byl už slavným vědcem, objevil nový kov thalium (1863) a zabýval se úspěšně výzkumy ve spektroskopii, astronomii a meteorologii. Byl vydavatelem listů *Chemical News* a

Rozhodl se tedy zkoumat podivuhodné vlastnosti D. Homa. V letech 1869 až 1872 publikoval pojednání pozoruhodné přesným jazykem a přesností při experimentování, což kontrastovalo s obvyklým stylem spiritistických publikací. To byl příchod vědeckého období spiritismu. [44] „*Netvrdím, že je to možné*“, říkal Crookes, „*tvrdím, že to tak je.*“

Ale respekt k obvyklým myšlenkám vedl k jejich zbožnění do té míry, že se nikdo nenamáhal s jejich zkoumáním ani vyvracením. Lidé se spokojili s tím, že se posmívali, a přiznávám se ke své velké hanbě, že i já jsem byl mezi zaslepenými umíněnci. Ano, smál jsem se, místo abych obdivoval hrdinství velkého vědce, který se roce 1872 odvážil říkat, že existují fantomy, u nichž lze slyšet tlukot jejich srdce a které lze fotografovat.

Tato odvaha ale neměla žádný velký bezprostřední účinek, své plody přinesla později. Teprve dnes můžeme Crookese dobře chápat. Ještě dnes tvoří Crookesovy pokusy základ veškeré objektivní metapsychiky, na který žádné hodnocení nestačí. Ještě v posledních dnech svého slavného a pracovitého života Crookes říkal, že *neexistuje nic, co by měl odvolat z toho, co kdy tvrdil.*

Od té doby věděli spiritisté, jak je třeba experimentovat. Nejedná se o žádné učení náboženského nebo mystického charakteru, ztrácející se v nejasných spiritualistických nebo teosofických úvahách. Jde o experimentální vědu, povýšenou nad teorie, která je při své chtěné přesnosti stejně exaktní jako chemie, fyzika nebo fyziologie.

Také živočišný magnetismus prošel obdobným vývojem. Od doby Puysegura, Deleuze a Du Poteta nepostoupil kupředu. J. Braid a de Manchester ho nazývali hypnotismem, ale nevymanili ho z mystického závoje o nic víc, než ze svého nešťastného terapeutického zaměření, [45] takže lékaři a fyziologové v roce 1875 nevěřili na živočišný magnetismus o mnoho víc než na materializaci Katy Kingové.

V roce 1875, ještě za dob studií, jsem dokázal, že se jedná o

normální fyziologický jev, že inteligence se v tomto vyvolaném stavu nesnižuje, ale někdy se naopak ve zvýšené míře aktivuje, a není proto namístě předpokládat nějaké působení magické nebo magnetické. Po několika letech jsem také pozoroval prvé případy rozdvojení osobnosti, se kterými se setkali Philips a Azam. [46] Tyto změny osobnosti osvětlují zvláštním způsobem všechny jevy nazývané spiritistické.

Nic z toho, co jsem říkal ve svém pojednání z r. 1875, nebylo jistě zcela nové. Dřívější magnetizéři se setkávali se stejnými jevy. A zajisté ani Crookes, když v roce 1872 potvrdil reálnost fantomů, neříkal téměř nic, co by už spiritisté nebyli řekli dříve. Avšak nové bylo přísné používání experimentální vědy u těchto nedostatečně prozkoumaných a nedokonale zjištěných jevů, které až dosud v důsledku svých neúplných a nedokonalých analýz byly odsunuty mimo vědu.

Po vydání mého pojednání bylo na všech stranách vykonáno mnoho experimentů a živočišný magnetismus přestal být součástí okultních věd. [47]

Úsilí vědců, kteří zkoumali metapsychiku, musí směřovat k tomu, aby tato věda, podobně jako živočišný magnetismus, přestala být součástí okultismu.

Památná událost, stejně významná jako Crookesovy publikace nastala také v Anglii. Bylo to založení *Society for Psychical Research* (Společnost pro psychický výzkum), jejímiž horlivými a neústupnými inspirátory byli E. Gurney a F. Myers. Vznikla skupina vynikajících osobností, rozhodnutých prozkoumat tato prokletá území okultismu a za přísného používání přesných vědeckých metod uvolnit pravdu, ukrytou v množství podivuhodných jevů. [48]

Podařilo se také nashromáždit množství faktů, experimentů, teorií a byla vykonána kolosální práce, která se stala základem veškeré dnešní metapsychiky. [49]

Tento postup obnovy nezůstal omezen na Anglii. Ve Francii jsme projevíli obdobné úsilí ve snaze napodobit příklady Gurneye a Myerse, i když s menšími zdroji a s menší oddaností. Spolu s T. Ribotem a L.

Marillierem jsme vytvořili *Société de psychologie physiologique* (Společnost pro fyziologickou psychologii), která brzy zanikla, protože se nesplnil náš původní předpoklad vyvolat zájem o metapsychické výzkumy u psychologů, fyziologů a lékařů, kteří nikdy nebyli ochotni zabývat se jimi seriózně. Proto jsem spolu s Dariexem založil *Annales des Sciences psychiques* (1890 až 1920), jejichž horlivým vydavatelem se potom stal de Vesme. Toto periodikum nyní nahradila vynikající *Revue métapsychique*, řízená Geleyem, která vytváří podobně jako *P. S. P. R. (Proceedings of the Society for psychical Research)* spravedlivou rovnováhu mezi důvěřivostí spiritistických časopisů a zaslepeným přehlížením oficiálních psychologických sbírek.

I když jsou tyto společnosti důležité a časopisy užitečné, spočívá význam tohoto úsilí pouze v experimentálních výzkumech konaných izolovanými individuálními osobami. Bez média není ve skutečnosti metapsychika. Hlavním úkolem psychických společností je nenechat zaniknout bez jakéhokoli užitku pro vědu schopnost určitých pozoruhodných médií v přítomnosti málo vědeckých a přísné kontroly zbavených seancí.

Od roku 1885 do r. 1920 se objevila tato velice schopná média: Slade, Eglinton, Stainton Moses, Eusapia, Mme d'Espérance, Mme Thompson, Marthe Béraud, Stanislaw Tomczyk, Miss Goligher, Mme Leonard.

Kdybych však měl uvést pouze dvě, jmenoval bych Mme Piper pro metapsychiku subjektivní a Eusapii Paladino pro metapsychiku objektivní.

Mme Piper z Bostonu, kterou nejprve zkoumal William James, potom s mimořádnou trpělivostí R. Hodgson, pak s nemenší vytrvalostí Hyslop, dále F. Myers, Sir Oliver Lodge a Sir Barrett, má schopnost jasnovidnosti přesahující pravděpodobně schopnosti těch, kdo byli až dosud pozorováni.

Osobám, které ji navštíví, ihned řekne téměř bez váhání jména různých členů jejich rodiny a vypráví o nich historky, které sám

návštěvník nezná a jejichž hodnověrnost si ověří teprve po dlouhém a namáhavém zjišťování.

Dokonce kdyby nebylo na světě jiné médium než Mme Piper, stačilo by to, aby jasnovidnost mohla být vědecky potvrzena.

Eusapia Paladino byla nesčetněkrát podrobena zkoumání a analýze nejznámějšími vědci Evropy, jako byli Schiaparelli, Porro, Aksakoff, G. Finzi, A. a Fr. Myers, O. Lodge, E. Feilding, C. Lombroso, A. de Rochas, Ochorowicz, J. Maxwell, A. von Schrenck-Notzing, C. Flammarion, Bottazzi, Morselli, Foa, Sabatier, A. de Watteville, A. de Gramont, Carrington a mnoho dalších. Všichni postupně zjistili reálnost pohybů bez doteku a materializaci. [50]

Kdyby ve skutečnosti nebylo na světě jiné médium než Eusapia Paladino, stačilo by to, aby telekineze a materializace byly vědecky potvrzeny.

Mme Piper a Eusapia projevily vždy dokonalou ochotu pro veškerá vědecká zkoumání. Přijaly všechny kontroly nehledě na strasti a urážky. Je to z velké části díky jim, že metapsychika dosáhla v posledních letech takového rozvoje. Proto je třeba, aby budoucí vědci pro ně měli hluboké uznání, stejně jako pro Homa a Florence Cook, kteří jim předcházeli.

Nedávné pokusy se Stanislawou Tomczyk, Marthe Béraud a s Miss Goligher otevřely objektivní metapsychice nečekané obzory.

A tak od r. 1880 do dneška se metapsychika, kterou jsem v roce 1905 tak nazval a požadoval pro ni právo stát se autonomní vědou, vymanila na jedné straně z hypnózy a živočišného magnetismu a na druhé straně ze spiritismu. Zatímco živočišný magnetismus ve skutečnosti obsahuje téměř normální fyziologický prvek, mohou se v hypnóze, tj. v uměle vyvolaném duševním stavu, kdy je obvyklé vědomí změněno, objevit nová, někdy i mnohonásobná vědomí, při kterých obvyklé vědomí spí. Ale i to konečně ještě patří do psychologie, takže zkoumání somnambulismu spadá do metapsychiky pouze tehdy, když se projevuje schopnost vědomí, která neexistuje ve stavu normálním a

kteřou jsem nazval *kryptestezie*.

Je nepochybné, že pomocí hypnózy, magnetismu nebo somnambulismu se kryptestezie rozvíjí, ale hypnóza zajímá metapsychiku pouze jako prostředek k zintenzivnění kryptestezie.

Na druhé straně, nebo tak řečeno na druhém pólu tzv. okultních věd je spiritismus, ve kterém musíme rozlišovat teorii a fakta. Teorie vyústující v náboženství, to je spiritismus podle Allana Kardeka a některých dalších. Ale to jsme velmi daleko od vědy. Ne že by se metapsychika mohla zcela obejít bez teorie. Věda nemůže, i když je zatím mladá, opovrhovat veškerou teorií a dokonce ani ne hypotézami. Je však přinejmenším třeba, aby teorie ustoupila před fakty a nestavěla se jako vládce nad samotná fakta, která by byla považovaná za něco vedlejšího ve vztahu k náboženství.

A právě o to se pokusili skuteční zakladatelé metapsychické vědy, Gurney, Myers a Crookes.

Jistě by nebylo správné opovrhovat magnetizéry nebo spiritisty. Byla by to velká nespravedlnost. Přes sarkasmus a nepřátelství přispěli k založení metapsychiky, a zatímco je oficiální vědci odvrhli jako nehodné vědy, pokračovali ve svém pracném bádání.

Nyní jsme ale v jiném období. Když se dnes projeví médium, nelze ho ponechat vyvíjet se v uzavřeném kroužku bez použití výzkumných metod používaných ve všech vědách, vah, fotografie, kinematografie a grafických záznamů. Z hlediska subjektivní psychologie jsou také nezbytná důsledná a přísná šetření, podobná těm jaká vykonala anglická *Society for Psychical Research*. Je třeba více než poloviční jistoty, je potřeba jistota celá.

Krátce řečeno, současná subjektivní metapsychika se bude muset omezit na psychické jevy, které jakkoli bystrá vědomá lidská inteligence nedokáže vykonat, a metapsychika objektivní na materiální jevy vyvolané zdánlivě inteligentní příčinou, které pomocí známých sil (světlo, teplo, elektřina, gravitace, mechanická síla) nelze vysvětlit.

Ačkoli je to pole už nyní velmi rozsáhlé, jsme jistě zatím na

počátku. Později snad bude mít metapsychika záměry vyšší, obrátí se k nové morálce, sociologii, novému ospravedlnění božské vlády na světě. Kdo ví? Ale nač se rmoutit. Čas není ještě zralý na syntézu, zůstaňme u analýzy.

V tomto krátkém historickém exposé nebylo možné uvést všechny rozsáhlé práce, které byly vykonány. Bibliografie je už nyní obrovská. Chtěl bych proto uvést základní díla, jež jsou stále užitečná a někdy nezbytná pro zvědavé vědce zkoumající spiritismus, okultismus a metapsychiku v právě uplynulém půlstoletí.

Jsou zde uvedena pouze všeobecná základní díla:

AKSAKOFF, *Animismus und Spiritismus, Versuch einer kritischer Prüfung der mediummistischen Phaenomene*. Leipzig, Mutze, 1890, 4. vyd. ve 2 sv., 1901, franc. překl. *Libr. des sciences psychologiques*, 1895.

BOZZANO E., *Ipotesi spiritice e teorie scientifiche*, Genova, Donath, 1903.

BROFFERIO A., *Per lo spiritismo*, 1. vyd., Milano, Briola, 1892, 3. vyd., Torino, Bocca, 1903, něm. překl., Berlin, 1894.

DELANNE G., *Le spiritisme devant la science*, Paris, Chamuel, 1895, 5. vyd., 1897. *Les apparitions matérialisées*, Paris, Leymarie, 2 sv, č. 8, 1911. *Recherches sur la médiummité*, Paris, 1896.

MYERS F., *The human personality and its survival to bodily death*, London, Longmans, 2 sv., č. 8, 1902, franc. překl., Paris, Alcan, 1905.

LODGE OLIVER, *La survivance humaine*, franc. překl., Paris, Alcan, 1912.

ROCHAS A. de, *L'exteriorisation de la motricité*, Paris, Chamuel, 1896, 4.vyd., 1906. *L'exteriorisation de la sensibilité*, Paris, Chamuel, 1895, 5.vyd., Chacornac, 1905. *Les états profonds de l'hypnose*, Paris, Chacornac, 1892. *Les états superficiels de l'hypnose*, Paris, Chacornac, 1902.

MAXWELL, J. *Les phénomènes psychiques. Recherches, observations, méthodes*, Paris, Alcan, 1905. *Metapsychical phenomena*, London, Duckworth, 1905.

BOIRAC, E., *L'avenir des sciences psychiques*, Paris, Alcan, 1907. *La psychologie inconnue*, Paris, Alcan, 1915.

SAMONA CARMELO, *Psiche misteriosa: i fenomeni detti spiriticci*, Palermo, Reber, 1910.

FLAMMARION, C., *Les forces naturelles inconnues*, Flammarion, Paris, 1907. *L'inconnue et les problèmes psychiques*, Paris, Flammarion, 1900, it. překl. Bari, Latezza 1904. *La mort et son mystère*, Paris, 1920. *Après la mort*, 1922.

MARTON PRINCE, *A dissociation of personality*, Boston, Turner, 1906; franc. překl. Paris, Alcan, 1911.

ZÖLLNER, *Wissenschaftliche Abhandlungen*, III. díl, *Die transzendente Physik und die sogenannte Philosophie*, Leipzig, Stachmann, 1878-1879.

HYSLOP, J. -H., *Science and future life*, Boston, Turner, 1905.

CALDERONE INNOCENCO, *La Rincarnazione*, Milano, vyd. Veritas, 1913.

STANTON MOSES (OXON), *The higher aspects of spiritualism*, London, 1880. *Spirit identity*, London (Spiritualist alliance, 1902).

GELEY, G., *De l'inconscient au conscient*, Paris, Alcan, 1919. *L'être subconscient*, 4. vyd., Paris, 1919.

GRASSET, J., *L'occultisme hier et aujourd'hui*, Montpellier, Coulet, 1908.

OSTY, *Lucidité et intuition*, Paris, Alcan, s. d.

Marryat (Florence), *There is no death*, Leipzig, Heinemann, 1892.

CHEVREUIL, *On ne meurt pas*, Paris, 1914.

OTTOLINGHI S., *La suggestione a le facolta psichiche occulte in rapporto alla pratica legale e medico-forense*, Torino, Bocca, 1900.

Amiral USBORNE MOORE, *Glimpses of the next state*, London, Watts & Co., 1912.

DU PREL, *Das Räthsel des Menschen*, Leipzig, Mutze, 1835, it. překl., Milano, Galli, 1894. *Monistische Seelenlehre; ein Beitrag auf Lösung des Menschenrätshels*, Leipzig, Günter, 1888.

DENIS L., *Après la mort, exposé de la doctrine des esprits*, posl. vyd., 1918, Paris, Leymarie, it. překl., Milano, 1914.

PODMORE FR., *Modern spiritualisme; a history and a criticism*, London, Methuen, 2 sv., 1902.

WAHU, *Le spiritisme dans l'antiquité et dans les temps modernes*, Paris, Leymarie, 2 sv., 1885.

SCHRENCK-NOTZING, *Physikalische Phaenomene des Mediumismus*, München, Reinhardt, 1920.

BOURNIQUEL, G., *Les témoins posthumes*, Paris, Leymarie, 1921.

MAETERLINCK, M., *Le grand secret*, Paris, Fasquelle, 1921.

FREUD, *Introduction à la psychanalyse*, franc. překl., Paris, Payot, 1921.

OESTERREICH, *Der Okkultismus im modernen Weltbild*, Sybillen Verlag, Dresden, 1921.

HYSLOP F., *Further messages accros the Borderline*, London, Taylor, 1921.

FARIGOULE L., *La vision extrarétinienne et le sens paroptique*, *Nouvelle Revue*, 1920.

TISCHENER R., *Monismus und Occultismus*, Mutze, Leipzig, 1921.

LAMBERT, *Geheimnisvolle Tatsache (Okkultismus und Spiritismus)*, Stuttgart, 1921.

Lewis BAYLE PATON, *Spiritism and the Cult of the dead in the Antiquity*, London, Hodder and Stoughton, 1921.

UNDERHILL E., *The life of the spirit and the life of to day*, London, Methuen, 1921.

WALTER PRINCE, *Spiritualism and the new psychology*, An. in Am. S. P. R., 1922, 72.

DRAYTON THOMAS CH., (předmluva SIR WILLIAMA BARRETT), London W. Collins, 1922. ANNE DE KOVEN (předmluva J. HYSLOP), *A cloud of the Witness*, Dutton, New-York, 1920. LILIENGRENTS, *Can you talk to the dead*, 296 s., New York, 1918. SAMELA GLENCONNA (předmluva SIR OLIVERA LODGE), *The Earthen*

VESSEL, J. Lane, New-York, 1921. J. Mc. CABE, *Spiritualism: a popular history*, from 1847, New-York, 1920, 240 s.

KEMMERICH, *Gespenster und Spuk*, (Lhotsky, Friedrichshafen, 1922).

Jestliže k této velmi stručné bibliografii, kterou lze snadno rozvést a která bude v této knize průběžně doplňována, připojíme články publikované ve významných sbírkách jako je *Light* (London), – *Banner of Light* (Boston), – *Religio-philosophical Journal* (New-York), – *Harbinger of Light* (Melbourn), – *Revue spirite* (Paris), *Revue scientifique et morale du spiritisme* (Paris), – *Luce e ombra* (Milano, pozoruhodná sbírka), *Zeitschrift für Spiritismus* (Leipzig), – *Psychische Studien* (Berlin), lze si učinit určitou představu o bohatství metapsychické literatury.

KAPITOLA IV

Média [51]

Slovo *médium*, samo o sobě nepěkné, se používá ze zvyku a už se ho nelze zbavit. [52] Znamená *prostředník mezi světem živých a světem mrtvých*.

Mezi schopnými a energickými médii, která podobně jako Home, Eusapia, Stainton Moses, Florence Cook vyvolávají objektivní a pozornost budící jevy, a médii, projevujícími se jevy subjektivními, je značný rozdíl. Musíme proto pro média vyvolávající jevy fyzické, telekinezi a materializaci vytvořit zvláštní třídu.

Tato média jsou výjimečné a velmi vzácně se vyskytující bytosti. Dokonce i ta, která vyvolávají zvuky raps bez doteku, se vyskytují vzácně.

Psychofyziologicky nejsou nadprůměrně schopná k učení a nelze říci, že by byla více nebo méně inteligentní než většina smrtelníků. Od obyčejných lidí se neliší ničím jiným kromě své zvláštní schopnosti vyvolávat při spiritistických seancích materializaci různých tvarů (ruce, osoby) a pohyby hmoty (zvuky, údery, hlasy, vůně). Tato mimořádná vzácnost výskytu telekinetických schopností není námitkou proti jejich skutečnosti. Je nutno uznat, že žádní lidé nejsou přesně stejní. Některé děti jsou ve velmi mladém věku nadány vynikající pamětí a schopností počítat tak překvapujícím způsobem, že před nimi zůstáváme ušaslí. Snadno pochopíme, že v davu lidí to jsou výjimeční jedinci.

Kryptestetické schopnosti jsou mnohem častější než schopnosti telekinetické. Kryptestezie je ve všech svých stupních tak rozšířená a schopnost telekineze je naproti tomu natolik vzácná, že je nelze navzájem srovnávat.

Řekneme tedy, že existují dvě velmi rozdílné skupiny médií:

- 1) Média vyvolávající jevy fyzické;
- 2) Média vyvolávající jevy psychické.

Telekineze je zřetelný jev a materializace je ještě zřetelnější. Elementárním telekinetickým jevem, který vyvolává velký počet médií, aniž by dosáhla vlastní telekineze a materializace, jsou zvuky *raps*, tj. zvukové vibrace ve dřevě stolu nebo židle bez přímého doteku. Rozlišení mezi médii, která dokáží nebo nedokáží vyvolat raps, je značně obtížné, protože poměrně často jsou slyšet pouze velmi slabé a sotva postřehnutelné zvuky ve stole, kterého se médium lehce dotýká. Zvuk je tak slabý, že o něm lze téměř pochybovat.

Bylo by namístě uvést zde biografii velkých médií schopných vyvolávat materializaci a telekinezi, ale budeme o nich hovořit v kapitole o materializaci.

Uved'me si alespoň hlavní z nich: Home, Florence Cook, Stainton Moses, Eusapia, Mme d'Espérance, Eglinton, Linda Gazzera, Slade, Marthe Béraud, Miss Goligher, Stanislaw Tomczyk, Willy. Vidíme, že jejich počet je omezený.

Počet médií vyvolávacích jevy raps je pravděpodobně větší. Ale nelze v tomto směru uvést nějaká statistická data.

Naneštěstí média vyvolávající fyzické účinky zneužívají často své schopnosti. Snaží se obohatit svými napůl zázračnými schopnostmi a podobně jako sestry Foxovy, bratři Davenportové, Eglinton a Slade pořádají veřejné seance, které jim umožňují získat ze svých schopností finanční prospěch. Odtud je k podvodu již jen krok a tyto osoby tento krok pokud ne vždy, pak alespoň velice často učinily.

Stejně tak jsou profesionální média vyvolávající fyzické účinky silně podezřelá a opatření proti jejich intrikám musí být nemilosrdně přísná. Ostatně podobná opatření je třeba učinit i při jejich naprosté poctivosti.

Existují dobré důvody pro to, abychom *předem* neodmítali experimentování se známými profesionálními médii:

1) *Tato média v počátcích své kariéry určitě vyvolávala skutečné jevy.* Lea a Catherine Foxovy by záměrně nevymyslely celou příhodu se zvuky raps v Hydesville, kdyby nezačaly vyvoláváním skutečných jevů raps.

2) Média jako Mme d'Espérance, Florence Cook, Linda, Eusapia a Marthe Béraud se nikdy neučila žádnému eskamotérství nebo *ilusionismu*. Zjistily zvláštní jevy a téměř navzdory samy sobě se vydaly cestou, která se jim otevřela. Zcela účelově se jim přisuzuje podivuhodná technická zručnost převyšující schopnosti nejzkušenějších odborníků, jako je Robert Houdini, Hamilton a Maskelyne, s níž údajně klamou předem a co nejprísněji varované vědce, a to za přísně kontrolovaných podmínek při mnohokrát opakovaných a obměňovaných seancích, kdy ostatně ani Houdini ani Hamilton nebo Maskelyne nikdy nedokázali napodobit to, co dělaly tyto osoby.

Mezi médii se schopnostmi pouze psychickými a normálními osobami lze pozorovat pozvolný přechod. Dokonce se zdá, že každý normální jedinec je někdy v životě přechodně schopen jisté jasnozřivosti. Abychom se však příliš nevzdálili od obvyklé terminologie, budeme prozatím používat obvyklé označení „médiu“ pro osoby, které se domnívají, že jsou ve spojení s cizími osobnostmi.

Metapsychiku jsme definovali jako *vědu, jejímž předmětem jsou jevy vycházející zdánlivě z inteligence odlišné od vědomé inteligence lidské.* Média jsou tedy osoby, které částečně nebo zcela nevědomě hovoří, jednájí, vyjadřují gesta a říkají slova zdánlivě podrobená jejich vůli a nezávislá na jejich rozumu. Přesto jsou tyto nevědomé jevy inteligentní, systematické a někdy koordinované s obdivuhodnou bystrostí. Jde tedy nyní o to zjistit, zda tyto nevědomé jevy vycházejí z inteligence *lidské* nebo *nadlidské*.

Klasickým konkrétním příkladem je Helene Smith, která píše automatickým písmem obsáhla *poselství* přisuzovaná Marii Antoinettě. Nabízí se otázka: Činí toto vše psychika Heleny, nebo je to snad jiná inteligence? Vyvolává Helenina gesta, její řeč a zápisy Marie Antoinetta nebo nějaká inteligentní síla?

Tyto dvě hypotézy budeme diskutovat podrobněji.

Nejprve si ukážeme, že existuje postupný, téměř nepostřehnutelný přechod mezi těmito tzv. médii a normálními jedinci. Jejich oddělení je nejen obtížné, ale dokonce nemožné. Naproti tomu mezi opravdovými médii schopnými vyvolávat fyzické jevy a normálními jedinci existuje obrovská mezera, hluboký příkop, podstatný rozdíl.

Lze stanovit tyto stupně:

A. Prvním stupněm odchylky od normálního stavu je vznik slabých nevědomých a téměř nepostřehnutelných pohybů, které však dokáží trénované osoby vnímat jako pocity a vůli nevědomí. Jistě více než padesát procent normálních osob prozradí své myšlenky lehkými neuvědomělými svalovými záchvěvy, jako je tomu např. ve hře *willing game*, která vede často k překvapujícím výsledkům.

Tyto mimovolní nevědomé pohyby lze pozorovat tak často a jsou tak zřetelné, že to patří do normální fyziologie. Tady jsme daleko od metapsychiky.

B. Druhým stupněm je vznik nové osobnosti v hypnóze. Po probuzení se znovu objeví normální osobnost, zatímco v hypnóze a po dobu působení hypnotické sugescie se projevuje nová osobnost. Tato nová osobnost je zjevně umělá, protože ji vytvořil hypnotizér podle své vlastní fantazie, a může i přetrvat, jestliže tak magnetizér slovní sugescí stanoví.

Tato nová, vnucená, dočasná a umělá osobnost patří ještě do normální klasické psychologie.

C. Třetím stupněm je médijní stav, tj. vznik nové osobnosti u média vlivem autosugescie. Hypnóza působí heterosugestivně, zatímco médijní stav je vyvolán autosugescí. Existuje však pouze malý rozdíl mezi osobností Marie Antoinetty, kterou vytvořila Helene Smith zcela sama, a stejnou osobností, kterou by vytvořil hypnotizér.

Do této skupiny patří i automatické písmo. Není důvod dávat tomuto důležitému psychologickému projevu jakékoliv místo v metapsychice, alespoň pokud jde o vlastní jev automatického psaní.

Domněnka o cizí, nikoli lidské inteligenci nemá ve většině těchto případů žádné opodstatnění. Jestliže lze Alici sugerovat, že je Marií Antoinettou, a Alice hraje obdivuhodně roli nešťastné královny, proč v případě, kdy Helene Smith přijme spontánně tutéž roli a hraje ji s nemenší dokonalostí, bychom měli předpokládat, že se do ní inkarnovala královna Francie? To je dětinský a zcela neodůvodněný předpoklad.

D. Čtvrtým stupněm je stav, kdy se u druhé osobnosti projevuje schopnost kryptestezie. To je tehdy, kdy tato osobnost zdánlivě opravdu zná věci, které médium nezná, skutečnosti, které může znát jedině druhá osoba. To je případ Mme Piper, do níž se inkarnuje Phinuit nebo Georges Pelham.

Průvodce média (jinak řečeno druhá osobnost, která se objevila) se opravdu zdá být cizí silou. Takový jev můžeme nazvat jevem metapsychickým, neboť celkem vzato působení normální inteligence nestačí k vysvětlení zvláštní a silně průkazné schopnosti kryptestezie, které se u těchto senzibilů projevují. Není třeba dodávat, že představa o cizí síle jednající jejich prostřednictvím je pouhou domněnkou.

Bylo by možná vhodné ponechat označení médium pro osoby schopné vyvolat hmotné mechanické působení bez doteku nebo materializaci. To je pátý stupeň, kdy se k projevům kryptestezie a k halucinacím objevujícím se ve spiritistickém transu, který je podobný transu hypnotickému, připojí materiální jevy, levitace, telekineze, jevy raps a zejména materializace.

Nic dosud nedokazuje, že druhé osobnosti by nebyly vždy výlučně lidské, dané různými vlastnostmi lidské psychiky, zatímco s materiálními jevy se objevuje něco nového, transcendentálního a opravdu metapsychického, co překračuje rámec normální psychologie a co téměř nelze vysvětlit bez zásahu neznámých, zdánlivě inteligentních sil.

Jelikož je tato kniha především didaktickým pojednáním, uvedeme si u každého z těchto psychologických případů pro zpřesnění příklady,

které tvoří nepostřehnutelný přechod od stavu normálního do stavu mediálního.

1. *stupeň*. – Antoinetta není hypnotizovatelná. Když ji ale vezmu za ruku a požádám ji, aby myslela na nějaký předmět, který předtím skryla v rohu místnosti, je velice udivená, když díky jejímu vedení a jejím nevědomým pohybům tento předmět objevím.

2. *stupeň* – Alice je hypnotizována. Když jí řeknu, že je starým generálem, vytvoří karikovaný obraz starého generála: kašle, plive, mluví příkře, kleje, požaduje absint atd. A tuto naivní komedii hraje se zvláštní dokonalostí po celou hodinu.

3. *stupeň* – Helene Smith si pod vlivem autosugesce představuje, že je Marie Antoinetta. Mluví odpovídajícím jazykem, má vzezření plné důstojnosti a téměř dosahuje písma a pravopisu královny Francie. Tuto neobyčejnou komedii hraje s absolutní upřímností a s obdivuhodným důvtipem po týdny a měsíce.

Mme Camus klade ruku na stůl a horečně píše dlouhé věty, jejichž smysl nezná. Neví co píše a přitom zároveň mluví o jiných věcech. Vede ji duch Vincent, který je tzv. inspirátorem všech těch banálních metapsychických a teosofických rozprávek, jimiž pokrývá papír.

4. *stupeň*. – Mme Piper zvolna ztrácí normální vědomí. Jejím prostřednictvím mluví Phinuit, Georges Pelham, Myers nebo R. Hodgson. Ale tyto osobnosti, s velkou pravděpodobností domnělé a vyvolané autosugescí, jsou nadány udivující schopností kryptestezie. Z každého jejich slova vyzařují projevy spontánní telegnose, prekognice, telepatie a jasnovidnosti, které hlasem Mme Piper pronáší Phinuit, Georges Pelham, Myers nebo R. Hodgson, takže je třeba velkého racionalizačního úsilí, které je možná dokonce chybou, abychom tyto projevy téměř nadlidské inteligence nepřisuzovali jiné inteligenci než inteligenci Mme Piper.

Mme Léonard, Mme Briffaut, Stella, jasnovidka z Prévorstu a mnoho jiných jsou média tohoto druhu.

5. *stupeň*. – Eusapia upadá do transu, aniž by byla hypnotizována.

Potom prostřednictvím Johna Kinga, jak říká, uvádí do pohybu předměty, aniž by se jich dotýkala. Materializuje ruce, někdy se objevuje hlava Johna Kinga a jiné fantomy.

Médii tohoto druhu jsou dále Home, Mme d'Espérance, Florence Cook, Stainton Moses, Stanislaw Tomczyk, Miss Goligher, Marthe Béraud. Současně s mechanickofyzikálními hmotnými jevy se většinou objevuje schopnost kryptestezie. Posedlost cizí inteligencí se *zdá být* úplná a projevuje se nejen znalostí věcí samotnému médiu neznámých, ale dokonce i mocí, kterou má nad hmotou.

Pravá média, tj. schopná vyvolat telekinezi, jsou nejčastěji také senzibily, tzn. mají někdy obdivuhodnou schopnost kryptestezie. Takovými médii byli Stainton Moses a Home. Eusapia vyvolávala pouze fyzické mechanické účinky a Mme Piper pouze účinky psychologické.

Bez snahy cokoli z toho vyvozovat je skutečností, že velká média od počátku jimi vyvolávaných jevů jak mechanických, tak kryptestezie, přisuzují veškerou svoji moc *průvodci*. A dokonce chceme-li dosáhnout dobrých výsledků, je třeba postupovat při experimentech tak, jako bychom si byli jisti, že tento průvodce skutečně existuje a inkarnoval se do média. Tato v přísném smyslu slova *pracovní hypotéza* je téměř nezbytná k vyvolání jevů.

Věda je dobře vytvořený jazyk, říká filosof. Nemusíme tedy slovo médium používat pro tak rozdílné jedince jako např. Eusapia a Mme Piper. Proto budeme nazývat *médiiem* osobu, která vyvolává fyzické účinky, *senzibilem* (v orig. *sensitif*) osobu, která má schopnost kryptestezie přisuzované cizí síle, a *automatem* osobu, která bez kryptestezie vyjadřuje automatickým psaním sice zdánlivě spontánní druhou osobnost, avšak vytvořenou bezpochyby autosugescí.

Tato klasifikace je podobně jako každá jiná umělá. Senzibilové jsou vždy automaty, zatímco automaty jsou zřídka senzibily. Lze uvést stovky případů automatického psaní, které jsou pouze průměrně zajímavou fantazií uvolněného nevědomí, bez jasnozřivosti, bez

schopnosti kryptestezie a bez čehokoli, co by stálo za jinou zmínku než jako mimořádná schopnost nevědomí.

Tyto metapsychické jevy bych i přes své přání vnést je pokud možno do normální psychologie nechtěl pod záminkou racionalismu překrucovat a znetvořovat. Stav monoideismu a automatismu vytvořený hypnotickým nebo spiritistickým transem vyvolává tak podivuhodnou schopnost kryptestezie, že jak u Mme Piper, tak u Mme Léonard nebo u Mme Verrall jsme velmi často v pokušení věřit, že se jedná o zásahy cizí inteligence. V této kapitole nebudeme tuto otázku diskutovat. Uvidíme dále, že nám nic nebrání přistoupit k ní otevřeně.

Ani sensibly ani automaty a dokonce ani média nelze charakterizovat podle nějaké pravděpodobnosti. Jsou *jako všichni ostatní*. Nezdá se, že by příliš rozhodoval věk, pohlaví nebo národnost.

Často se hovořilo o hysterii, ale jak se zdá, hysterie není příznivou podmínkou, ledaže bychom této morbidní formě přisoudili přehnaný dosah. Hysterici jsou často hypnotizovatelní, ale tato schopnost je tak obecná, že v těchto případech není vůbec charakteristická. Média jsou více či méně neuropatická, náchylná k bolestem hlavy, k nespavosti a k zažívacím potížím. Ale toto vše má velmi malý význam.

V každém případě naprosto odmítám pohlížet na tyto osoby jako na nemocné, k čemuž má značný sklon P. Janet. [53] Existuje zajisté několik případů rozdvojení vědomí. Ale cožpak nedochází k podobnému rozdvojení vědomí s částečným automatismem u umělců, vědců a dokonce i u prostých osob?

J. Maxwell zdůrazňoval, že většina médií má skvrnu na duhovce a snad se rozhodl uskutečnit v tomto směru nějaké statistické výzkumy. Vždy ale bude potíže vědět, kde je třeba se zastavit, poněvadž mezi senzibilem nebo automatem a normální osobou není žádná dělicí čára. Jedna automaticky píšící osoba se omezí na horečné a nevědomé kreslení velkých kulatých tvarů na list bílého papíru, další píše nesouvislá slova, jiná uvádí souvislé věty, další skládá kompletní básničky a jiná píše celé svazky a romány. Existují všechny stupně

automatismu.

Nevědomý talent má ještě více obměn než talent vědomý.

Kryptestetická citlivost zahrnuje všechny tyto stupně a možná ještě ve větší míře. Osoba, která je po celou dobu svého dlouhého života zcela normální, jednoho dne spatří skutečné zjevení nebo uslyší věštecké hlasy. Nelze říci, že by byla senzibilem. Stane se jím na několik minut nebo spíše na několik sekund, a to je vše. Osoby vypadající normálně hledí do křišťálu a po několika okamžicích mají vizi více nebo méně dramatických scén odvíjejících se v malé skleněné kouli. Nelze je považovat za senzibily, avšak nelze také tvrdit opak. V žádném případě není na místě uvažovat o působení cizí inteligence v daném mechanismu.

Dokonce ani velká média senzibilové, jako Mme Piper nebo Stainton Moses nevykazují žádné fyziologické nebo psychologické znaky, kterými by se odlišovali. Tito privilegovaní jedinci, kteří podle spiritistického učení dostávají poselství od zesnulých a vstupují do rozhovoru s mrtvými, se zjevně nevyznačují žádnou jinou intelektuální nebo fyzickou nadřazeností. Vzhledem k tomu, jak snadno se jejich vědomí může rozštěpit, jistě vykazují určitou mentální nestabilitu, dost nedůtklivou přecitlivělost. Jejich odpovědnost, alespoň po dobu transu, je trochu snižená. Ale to jsou pouze nuance a rád bych uzavřel tím, že mimo své vize, transy a zdánlivé inkarnace, které se u nich projevují, jsou tito senzibilové *jako všichni ostatní*.

Svou citlivost objeví většinou pouhou náhodou. Podrobná historie *počátků* mediumity by jistě byla velice zajímavá. Viděli bychom bez pochyby, že východisko bylo u každého velkého média značně rozdílné. Avšak žádné z nich se nikdy nestalo médiem pouhým aktem svobodného rozhodnutí, ale jejich schopnost se vyvinula spontánně.

Je dost zvláštní, a také to vyvolává značné rozpaky, že v jejich schopnosti téměř nedochází k vývoji. Vzniká spontánně, aniž bychom věděli proč a jak, a když se jí zachce zmizet, odchází, aniž by ji někdo mohl zadržet. Katie King opustila Florence Cookovou a Crookese s

jediným odůvodněním, že odchod je nezbytný. Můj zesnulý slavný přítel Dr. Ségard mi říkal, že jeho asi dvanáctiletá dcera po tři dny projevovala pozoruhodnou schopnost telekineze (levitace těžkého stolu, zvuky raps, pohyby velkých předmětů bez doteku) a potom vše náhle zmizelo. To bylo před pětadvaceti lety a od té doby se u jeho dcery, Mme L., žádné podobné projevy nevyskytly.

Každé učení se mívá účinkem. Dokonce mám pokušení si myslet, že naše úsilí o *zvědečtění* těchto jevů má více nedostatků než předností. Při svých pokusech jsem se také zcela vzdal snahy naznačovat senzibilovi nebo médiu, jak má postupovat. Je třeba ponechat ho sobě samému, poněvadž náš vliv, máme-li na něho vůbec nějaký, by byl pravděpodobně špatný. Schopné médium je nesmírně jemný a nestálý nástroj, jehož tajné hnací síly vůbec neznáme. Vystavujeme se nebezpečí, že bychom ho porušili, kdybychom s ním zacházeli nešikovně. Nechme tedy jevy vyvíjet se v plné svobodě bez snahy o jejich vedení. Bylo by pravděpodobně vážnou chybou tvrdošíjně *vzdělávat* své médium.

Proč tato osudovost? Vůbec se mi nezdá, že bychom z toho měli usuzovat na zásahy cizí inteligence. Neboť dokonce i vůči normálním dětem a dospívajícím jsou naše schopnosti výchovných změn dost omezené (a je to ostatně dobře).

Okolí až dosud nebylo vůči médiím spravedlivé. Lidé je pomlouvali, hanobili a opovrhovali jimi. Jednali s nimi cynicky jako s *divokými zvířaty*, a když se jejich schopnost snižovala, nechávali je zajít v temnotě a v nedostatku. Když byly tyto osoby odměňovány, dělo se tak skoupě a bylo jim jasně dáváno na srozuměnou, že jsou pouhými stroji. Je na čase, aby tyto ohavné způsoby skončily.

Když se náhodou objeví velké médium s výraznými fyzickými nebo s výjimečnými psychickými schopnostmi, je třeba místo předvádění banální zvědavosti ignorantů, novinářů, velkých a malých dam, které se s ním chtějí radit o ztraceném psovi nebo nevěrném milenci, zajistit mu v široké míře živobytí a přístřeší a snad i trochu více, aby jeho mediumita nebyla zneuctěna hádáním nízké kvality. Právě to udělala

Mme Bisson pro Marthe Béraud, lord Dunraven pro Homea a E. Imoda pro Lindu.

Jedním slovem, je třeba ponechat média přísné, velkodušné a spravedlivé vědě a nenechat prostituovat jejich podivuhodné schopnosti dětinským důvěřivostem nebo drzým sarkasmům.

Současně ale nelze ustupovat od vědecké přísnosti, nelze požadovat ohromující pokusy nebo nájezdy do záhrobí. Toho je třeba se vzdát. Neopouštějme půdu naší planety. Jednejme s jevy metapsychiky jako s problémy čisté fyziologie. Experimentujme s médii, těmito vzácně se vyskytujícími, privilegovanými a obdivuhodnými bytostmi a opakujme si, že mají *právo na veškerý náš respekt, ale také že vyžadují veškerou naši nedůvěru.*

Poznámky ke knize první

[1] Bibliografie magických věd je obrovská. Chceme-li si o ní učinit představu, i když neúplnou, nahlédněme do díla **Graesse G. J. Th.:** *Bibliotheca magica et pneumatica*, Leipzig, Engelmann, č. 8, 1843, 175 str. nebo **R. Yves-Plessis:** *Essai d'une bibliographie française de la sorcellerie*, Paris, Chacornac, 1900.

[2] Když jsem v roce 1905 poprvé předložil ve svém postavení předsedy společnosti S. P. R. v Londýně slovo metapsychika, **M. W. Lutoslawski** mne upozornil, že v jednom polském spise (Krakov, 1902, *Wyklady Jagiellonskie*) toto slovo už navrhl, i když pro účely poněkud jiné. **E. Boirac** navrhl termín parapsychika, který se neujal, zatímco výraz metapsychika je nyní všude přijímán.

[3] Zde je příklad toho, jak se odvažuje vyjádřit slavný anglický vědec Lord **Kelwin** (uvádí **Frederic Myers A. S. P.**, 1904, XIV, 365): „Trvám na odmítnutí každého zdání snahy přijmout tu ubohou pověru o živočišném magnetismu, otáčejících se stolech, spiritismu, mesmerismu, jasnovidnosti a ozývajících se úderech. Neexistuje žádný mystický šestý smysl. Jasnovidnost a to ostatní je výsledkem špatného pozorování, které se přidružilo ke svévolným podvodům působícím na prostoduché a důvěřivé duše.“ Takový je stupeň zaslepenosti, kterému podlehl jeden z největších duchů naší doby. Neuzná za potřebné podívat se, zkoumat a pokusit se pochopit. Popírá, to je mnohem snazší.

[4] Když byla řeč o nakažlivosti tuberkulózy, prohlásil jeden profesor Pařížské fakulty: „Kdyby byla tuberkulóza nakažlivá, vědělo by se to.“ A jeho prohlášení bylo na lékařské fakultě v roce 1878 téměř jednomyslně schváleno.

[5] Mohu uvést zajímavý příklad hlouposti, ke které může vést u ctihodného vědce strach z neobvyklého (neofobie). Při výstavě v Paříži v roce 1900 jsem členům Psychologického kongresu předvedl

španělského chlapce ve věku tří let a tří měsíců, který se jmenoval Pepito **Arriola** a obdivuhodně hrál na piano, komponoval smuteční a vojenské pochody, valčíky, habanery, menuety a zahrál z paměti nejméně dvacet obtížných skladeb. Stovky účastníků Kongresu mu naslouchaly a aplaudovaly. Pozval jsem toho maličkého pianistu, který byl skutečným zázrakem předčasné vyspělosti, dvakrát ve dne a jednou večer do svého salonu, aby před mnoha různými osobami zahrál na piano, na mé piano, daleko od své matky... O čtyři roky později uvedl americký psycholog **Scripture**, že jsem byl obětí iluze, že skladby nehrál Pepito **Arriola**, který na to byl příliš malý, ale jeho matka!. (*Americ. Journal of Psychology*, 1905.)

Nedůvěřivost, dosahující takového stupně abnormality, je srovnatelná s důvěřivostí, jakou projevil slavný geometr **Chasles**, když s pýchou ukazoval dopis, který prý vlastnoručně napsal *francouzsky* **Vercingétorix** (galský král z 1. stol. př. Kr. – pozn. překl.) Juliu **Caesarovi**. Skepse, jakou projevil **Scripture**, byla stejného druhu jako důvěřivost Chaslese.

[5bis] Překlad: **Všechno lze spočítat a zvážit.**

[6] Výborný a velice podrobný výklad k tomu podal C. de **Vesme**, *Storia dello spiritismo*, 3. sv., Torino, Roux Frascati, 1895-1898, Tr. all., Leipzig, 1904. Pro účely bibliografické lze nalézt dokumenty, někdy i se souhrnnou analýzou v pěkném díle Alberta **Caillata**, *Manuel bibliographique des sciences psychiques ou occultes*, sv. 3, č. 8, Paris, L. Dorbon, 1913.

[7] *Le démon de Socrate, spécimen d'une application de la science psychologique a celle de l'Histoire* (Sokratův démon, ukázka použití psychologické vědy ve vědě historické), vydal F. **Lélut**, Paris 1836.

[8] *Du daemon de Socrate*, přel. **Ammyot** Paris, Cussac, XX, 1803.

[9] Fr. Myers, *The daemon of Socrates*, P. S. P. R., 1889, V, 522-547

[10] *De Legibus*, II, 32 a 33.

[11] *De divinatione*, I, 27, *Ciceronis Opera*, Ed. Amar, XVI, 1824, 248.

[11bis] **Byl hospodským zabít, hozen na vůz a zahrabán do hnoje. (přítel) ...pohnutý tímto snem se časně ráno spěšně vydal ke dveřím a zeptal ho (hospodského), co bylo předtím na voze; ten, celý vyděšený, uprchl; mrtvý byl vyproštěn; pokud jde o hospodského, jakmile byla záležitost známa, byl odsouzen.“ – „Co více božského lze uvést než tento sen?“**

[11ter] Mnohá jsou chybná, nebo alespoň nejasná, a to nás možná přivede snadněji do blízkosti smrti, aby byla vnuknuta budoucnost duše.

[12] *Annales*, XI, 21.

[12bis] **Předvedla se mu ženská postava za hranicemi lidského druhu a uslyšel nějaký hlas.**

[13] **Plutarchos**, *Vies des hommes illustres* (Životy slavných mužů), přel. Amyot, Paris 1802. IX, *Život Brutův*, s. 152

[14] Viz de **Vesme**, *Storia dello spiritismo*, (II, 290)

[15] **Apte** (M.), *Les stigmatisés, étude historique et critique sur les troubles vasomoteurs chez les mystiques*, doktorská práce, Paris 1903. – **Kohnstamm**, *Hypnotische Stigmatisierung*, (*Zeitschrift für den Ausbau der Entwicklungslehre*, 1908, II, 314-321). – **Görres**, *La mystique divine, naturelle et diabolique*, fran. překl., Paris 1854. II, 174-210. – **Bourneville**, *Science et Miracles, Louise Lateau, ou la stigmatisée belge*, 8°, Paris, 1875. – Carré de **Montgeron**, *La vérité des miracles opérés par l'intercession du diacre Paris*, II, Köln, 1747. – F. Alfred **Maury**, *La magie et l'astrologie*, Paris, 1895. – P. **Janet**, *Bulletin de l'Institut psychologique international*, červenec 1901. – A. de **Rochas**, A. S. P., Janvier 1903.

[16] Pokusil jsem se analyzovat velmi zajímavý starý případ posedlosti v Bratislavě v r. 1641, ale nelze z toho nic vyvodit (*Phénomènes métapsychiques d'autrefois*), A. S. P., 1905, 197-217: 412-421).